

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMINDA YER ALAN MEKÂNİ ALGILAMA
VE ÇEVRE OKURYAZARLIĞI BECERİLERİNİN
SUÇ COĞRAFYASI İLE İLİŞKİSİ**

KÜBRA YILMAZ

**SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

ANTALYA, 2024

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA
YER ALAN MEKÂNİ ALGILAMA VE ÇEVRE OKURYAZARLIĞI
BECERİLERİNİN SUÇ COĞRAFYASI İLE İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra YILMAZ

Danışman: Prof. Dr. Ayhan AKIŞ

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Kübra YILMAZ bu çalışması 25.06.2024 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

İmza

Başkan:Doç. Dr. Tuğba Cevriye ÖZKARAL

NEÜ AKEF Sosyal Bilgiler Eğitimi

Üye:Prof. Dr. Güngör KARAUĞUZ

NEÜ AKEF Sosyal Bilgiler Eğitimi

Üye (Danışman):Prof. Dr. Ayhan AKIŞ

AKD. Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI: Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Mekânı Algılama ve Çevre Okuryazarlığı Becerilerinin Suç Coğrafyası İle İlişkisi

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun tarihli vesayılı kararıyla kabul edilmiştir.

.....

Enstitü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezim olarak sunduğum “Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Mekânı Algılama ve Çevre Okuryazarlığı Becerilerinin Suç Coğrafyası İle İlişkisi” adlı bu çalışmayı bilimsel, ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Kübra YILMAZ

TEŐEKKÖR

Başta bana ve tÖm kız kardeőlerime okuma ve hÖr yaőama haklarını tanıyan Baőöğretmen Mustafa Kemal ATATÖRK'e, daha sonra beni var eden hayatımın her anında desteklerini hiç esirgemeyen, iyi ve dÖrÖst olmanın her şeyin ÖstÖnde olduğunu her fırsatta Öğreten aileme, lisans ve yÖksek lisans eğitimimde bana sonsuz katkıları olan danıőmanım sayın Prof.Dr. Ayhan Akış hocama sonsuz teőekkÖr ederim. YÖksek lisans eğitimimde tanıőtıėım ve kendisinden Öok şey Öğrendiğim İsa Akdağ' a da bana yardımcı olduğu her an iÖin teőekkÖrÖ borÖ bilirim.

KÖbra YILMAZ

ÖZET

ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN MEKÂNİ ALGILAMA VE ÇEVRE OKURYAZARLIĞI BECERİLERİNİN SUÇ COĞRAFYASI İLE İLİŞKİSİ

YILMAZ, Kübra

Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayhan AKIŞ

Ağustos 2024, 56 sayfa.

Coğrafya ve adli bilimler görünüşte farklı disiplinlerdir, ancak bazı suçların soruşturulması ve çözülmesinde aralarında entegre bir ilişki vardır. Coğrafi bilgiler suçların analizi, delillerin konumu ve soruşturmalar sırasında ilgili olabilecek çevresel faktörlerin anlaşılması için araçlar ve yaklaşımlar sağladığından adli bilimlerde önemli bir rol oynamaktadır. Coğrafya, Dünya yüzeyinin, özelliklerinin, olgularının ve ilişkilerinin incelenmesine odaklanan bilimdir. Diğer yandan adli bilimler, ceza soruşturmalarında delillerin toplanması, analiz edilmesi ve sunulması için kullanılan bir dizi bilimsel disiplindir. İkisi arasındaki ilişki çeşitli şekillerde kendini göstermektedir. Suçların coğrafi konumu her türlü soruşturmada kritik bir unsurdur. Adli tıp uzmanları, bir suçun nerede meydana geldiğini ve coğrafi koşulların olayı nasıl etkilemiş olabileceğini belirlemek için coğrafyayı kullanır. Toprak ve bitki örtüsü çalışmaları adli soruşturmanın ayrılmaz bir parçasıdır. Coğrafyacılar, belirli bir konumdaki toprak ve bitki örtüsü türlerinin, bir suça veya kalıntıların konumuna ilişkin ipuçları sağlayabileceğinin yorumlanmasına yardımcı olur. Geoanaliz Adli tıp uzmanlarının bir vakayla ilgili verileri haritalandırmasına ve görselleştirmesine olanak tanır, bu, suç mahallerinin yeniden inşası ve delillerin sunulması için gereklidir. Adli coğrafya, deprem, sel veya orman yangını gibi olayların neden ve sonuçlarının belirlenmesinin fiziki coğrafyanın derinlemesine anlaşılmasını gerektiren araştırmalarda kullanılır. Coğrafi Suçlu Profilleri daha önceki suçların lokasyonunu temel alır ve kolluk kuvvetlerinin soruşturmalarına odaklanmasına yardımcı olur. Suç tahmini suç kalıplarını ve risk alanlarını belirleyerek yetkililerin suçları daha etkili bir şekilde önlemesine olanak tanıdığından gelecekteki suçların tahmin edilmesine katkıda bulunur. Coğrafya ve kriminal bilimler entegre halde ilerlemektedir. Bu bilgi disiplinleri suçların soruşturulması ve çözülmesinin yanı sıra adaletle ilgili olanların anlaşılmasıyla da bağlantılıdır. Adli alanda coğrafi araçların ve coğrafi analiz tekniklerinin uygulanması, davaların karmaşıklığının çözülmesi ve adaletin

daha etkin bir şekilde sağlanması açısından önemlidir. Coğrafya ve adli bilim arasındaki bu kesişim, farklı disiplinlerin toplumsal öneme sahip konuları ele almak için nasıl işbirliği yaptığını gösteren önemli bir örnektir. Türkiye’de ortaöğretim müfredatında bulunan evre Okur yazarlığı ve Mekansal Algılama Becerileri ile ilgili dersler hem öğrencilik hem de ilerideki yetişkinlik hayatında kişiye suçtan korunma, suçtan uzak durma ve vaka gelişimi halinde suçun takibi ve çözümüne yönelik fikirler verecek önemli bilgileri vermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Coğrafya, suç, mekan, algı, evre, okuryazarlık.*

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN SPACE PERCEPTIONS AND ENVIROMENTAL LITERACY SKILLS IN THE SECONDARY SCHOOL SOCIAL STUDIES COURSE TEACHING PROGRAM AND CRIME GEOGRAPHY

YILMAZ, Kübra

Master Thesis, Department of Turkish and Social Sciences Education

Supervisor: Prof. Dr. Ayhan AKIŞ

August 2024, 56 pages

Geography and forensic science are seemingly different disciplines, but there is an integral relationship between them in the investigation and solving of some crimes. Geographic information plays an important role in forensic science as it provides tools and approaches for analyzing crimes, location of evidence, and understanding environmental factors that may be relevant during investigations. Geography is the science that focuses on the study of the Earth's surface, its features, phenomena, and relationships. Forensic science, on the other hand, is a set of scientific disciplines used to collect, analyze and present evidence in criminal investigations. The relationship between the two manifests itself in various ways. The geographic location of crimes is a critical element in any investigation. Forensic experts use geography to determine where a crime occurred and how geographical conditions may have affected the incident. Soil and vegetation studies are an integral part of a criminal investigation. Geographers help interpret how soil and vegetation types in a particular location can provide clues to a crime or the location of remains. Geoanalysis allows forensic experts to map and visualize data about a case, which is essential for reconstructing crime scenes and presenting evidence. Forensic geography is used in research that requires an in-depth understanding of physical geography to determine the causes and consequences of events such as earthquakes, floods or forest fires. Geographic Criminal Profiles are based on the location of previous crimes and help law enforcement focus their investigations. Crime prediction contributes to predicting future crimes as it allows authorities to prevent crimes more effectively by identifying crime patterns and risk areas. Geography and criminal sciences are progressing in an integrated manner. These disciplines of knowledge are linked to the investigation and solution of crimes, as well as to understanding those related to justice. The application of geographical tools and geographical analysis techniques in the forensic field is important in resolving the complexity of cases and providing justice more effectively.

This intersection between geography and forensic science is an important example of how different disciplines collaborate to address issues of societal importance. Courses on Environmental Literacy and Spatial Perception Skills, which are included in the secondary education curriculum in Turkey, provide important information that will give people ideas about protecting themselves from crime, staying away from crime, and tracking and solving crimes in case of development, both in student life and in later adult life.

Keywords: *Geography, crime, space, perception, environment, literacy.*

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ	viii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Varsayımlar.....	3
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Tanımlar.....	4

BÖLÜM II

SUÇ İLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Suçun Tanımı	5
2.2. Suçun Unsurları	5
2.2.1. Maddi Unsur (Actus Reus)	6
2.2.2. Manevi Unsur (Mens Rea)	6
2.2.3. Kanunilik (Tipiklik) Unsuru.....	6
2.2.4. Hukuka Aykırılık Unsuru	7
2.3. Suç Sosyolojisi.....	7
2.4. Suç Psikolojisi.....	8
2.5. Suça Etki Eden Faktörler	9
2.6. Suç ve Coğrafya.....	9
2.7. Coğrafya İle İlgili Suç Teorileri.....	11
2.7.1. Coğrafi Çevre Determinizmi	11
2.7.2. Çevre Teorisi	12
2.8. Suç Coğrafyası İle İlgili Yaklaşımlar	15
2.8.1. Kartografya Ekolü	15

2.8.2.	Chicago Ekolü	15
2.8.3.	Faktör Analizi Ekolü	16
2.9.	Çevresel Suç ve Durumsal Suç	16
2.10.	Suçlularının Coğrafi Profilinin Çıkarılması	19
2.10.1.	Kolluk Uygulamalarında Kullanılan Coğrafi Bilgi Sistemleri	20
2.10.2.	Suçluların Coğrafi Profili.....	22
2.11.	Kentleşme ve Suç	22
2.11.1.	Kent Alanı ve Suç Coğrafyası.....	22
2.11.2.	Kentin Suçları ve Suç Davranışlarını Oluşturması	24
2.11.3.	Suçun Belirli Alanlarda Devam Etmesinin Nedenleri	25
2.11.4.	Rutin Suç Aktivitesi.....	26
2.11.5.	Suç Fırsatları ve Suç Kontrolörleri	27

BÖLÜM III YÖNTEM

3.1.	Araştırmanın Modeli	31
3.2.	Evren / Örneklem	31
3.3.	Veri Toplama Tekniği.....	31
3.4.	Verilerin Analizi	31

BÖLÜM IV BULGULAR

4.1.	Çevre Okuryazarlığı Becerisinin Kriminal Anlamda ve Araştırmalarda Faydaları...	32
4.2.	Mekanı Algılama Becerisinin Kriminal Anlamda ve Araştırmalarda Faydaları	36
4.3.	Coğrafi Düzenleme Yoluyla Suçun Önlenmesi.....	37
4.3.1.	Suçun Önlenmesine Yönelik Yöntem ve Araçlar.....	41
4.4.	Suçun Önlenmesine Yönelik Yöntem ve Araçlar	43

BÖLÜM V SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1.	Sonuç ve Tartışma.....	46
5.2.	Öneriler	46

KAYNAKÇA.....	48
ÖZGEÇMİŞ	54
İNTİHAL RAPORU	55
BİLDİRİM.....	56

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Konu ve Kazanımlarının Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımında Öğrencilerin Ulaşacakları Bilgi Seviyesi Ve Bunu Kriminal Açidan Kullanabilme Olanaklarıyla İlgili Yorumlar	34
Tablo 4.2. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Konu ve Kazanımlarının Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımında Öğrencilerin Ulaşacakları Bilgi Seviyesi Ve Bunu Kriminal Açidan Kullanabilme Olanaklarıyla İlgili Yorumlar	35
Tablo 4.3. Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Konu Ve Kazanımlarının Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımında Öğrencilerin Ulaşacakları Bilgi Seviyesi Ve Bunu Kriminal Açidan Kullanabilme Olanaklarıyla İlgili Yorumlar	36
Tablo 4.4. Mekanı Algılama Becerisinin Kriminal Anlamda Ve Araştırmalardaki Faydaları Ve Yorumlar	37

BÖLÜM I

GİRİŞ

Araştırmanın giriş bölümünde, problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlıları, sınırlılıkları ve başlıca tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Coğrafya ve suç arasındaki etkileşimi anlamak için yapılan çalışmalar dünya çapında uzun bir geçmişe sahiptir. Başarılı bir şekilde yapılandırılıp anlaşılırsa, suç ve coğrafya arasındaki ilişki güvenlikbirimlerinin suçu önlemek ve azaltmak için gerekli bilgiyeulaşma kaynaklarını stratejik olarak değerlendirmesine, hedeflemesine ve ayrıca soruşturmacılarının seri suçluları tespit edip tutuklamasına yardımcı olmak için kullanılabilir. Coğrafi suç profili oluşturma suçla ilgili konumlara ilişkin bilgilerin suçlunun bulunduğu en olası konumu belirlemek için kullanılabileceği ve incelenebileceği önermesi etrafında şekillenmektedir. Coğrafya ile psikoloji arasındaki ilişkileri inceleyen teoriler ve suçlunun bilinen benzer mekânsal davranışlarından elde edilen, araştırmalarla amaca yönelik olarak oluşturulmuş karar destek sistemleri kullanılarak, suç soruşturmalarına birçok şekilde yardımcı olunabilmektedir. En önemlisi, belirli bir suç serisi içindeki bilinen suç konumlarını inceleyerek yüksek olasılık ve önceliğe sahip sıcak nokta alanları oluşturabilmektedir. Bu sayede suç soruşturmacılarına, olası bir suçlu üssü konumuna yönlendirmek ve böylece büyük şüpheli havuzlarını hızla daha yönetilebilir bir alana daraltmak için kullanılabilecek operasyona dönüştürülebilir coğrafi bilgiler sağlanmaktadır. Suç ve suça maruz kalma korkusu günlük yaşamın önemli yönleridir ve bu nedenle suç olgusu, mekân ve toplum arasındaki etkileşimleri inceleyen beşeri coğrafyacılar tarafından yakından incelenmiştir. Suçun ortaya çıkışı güçlü mekânsal farklılıklar göstermekte ve bir şekilde coğrafyacıların çalışmaları başlangıçta büyük ölçüde kentsel merkezlerde suç kalıplarının haritalanması ve açıklanmasıyla ilgilidir. Suçun dağılımı insan ekolojisi, yapılı çevre ve güvenlik tedbirleri de dâhil olmak üzere mekânsalyönetim biçimlerine ilişkin teorileriyle tanımlanarak açıklanmaktadır. Suçun haritalanması, özellikle coğrafi bilgi biliminin (CBS) giderek daha karmaşık hale gelmesiyle birlikte önemini korurken, suça ilişkin alt disiplinler, daha geniş bir teorik ve deneysel alanı kapsayacak şekilde gelişmiştir. Suçun doğasının toplumdaki geniş eşitsizlikleri ne ölçüde yansıttığını sorgulamak için eleştirel teoriler kullanılmıştır. Bazı diğer

disiplinler ise suçun nasıl kontrol altına alındığını ve giderek artan bir şekilde güvenlik faaliyetlerinin kamusal alanın birimlendirilmesine ve yeniden şekillendirilmesine nasıl katkıda bulunduğunu incelemiştir.

Suç coğrafyasına ilişkin araştırmalar özel bir konuma sahiptir. Kriminoloji, sosyoloji ve mekânsal istatistikler suç coğrafyalarıyla örtüşür ve bu disiplinler coğrafi çalışmalardan sürekli olarak bilgiler edinir. Suç coğrafyasına ilişkin araştırmalar çeşitlidir ve güncelliğini korumaktadır, sosyal ve kültürel coğrafyanın pek çok alanını kapsamaktadır, aynı zamanda kriminoloji ve diğer ilgili disiplinlerdeki tartışmalara da katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada coğrafyanın suça etkisi, kriminal bilimlerde coğrafyadan faydalanma ile ilgili konular ele alınmış, ayrıca ortaokul Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında okutulan çevre okuryazarlığı ve mekân algılama becerileri bireysel ve toplum olarak nasıl fayda sağlayabileceğine dair yorumlar yapılmıştır. Bu suretle literatüre ve ilgili sektörlerle katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Suç coğrafyası, suç ve çevre arasındaki ilişkiyi inceleyen bir kriminoloji dalıdır. Belirli bölgelerin neden diğerlerinden daha yüksek suç oranlarına sahip olduğunu ve bir yerin fiziksel ve sosyal özelliklerinin suç davranışını nasıl etkileyebileceğini inceler. Ortaokul Sosyal Bilgiler dersi öğretim programıyla öğrencilere kazandırılması hedeflenen mekân algılama ve çevre okuryazarlığı becerilerinin suç coğrafyası çerçevesinde bireyin çocukluk ya da yetişkin yaşamında kendini olası suç ortamları ve suçlu potansiyeli olabilecek kişilerden korumaları arasındaki ilişkiyi farklı sınıf düzeylerine verilen kazanımlara göre değerlendirerek açıklamaktır. Araştırmada bu bağlamda şu alt problemlere yer verilmiştir:

1. Hangi mekansal, çevresel ve coğrafi özellikler suç oluşumuna etkilidir?
2. Suç öncesi, suç esnası ve suç sonrası hareketlerde mekan, çevre ve genel coğrafya nasıl etkilidir?
3. Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programında yer alan mekân algılama ve çevre okuryazarlık becerileri suç önlemedeki düzenlemelerde nasıl kullanılır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Suç coğrafyası, suç ve çevre arasındaki ilişkiyi inceleyen bir kriminoloji dalıdır. Genel olarak suç coğrafyası, suç faaliyetleri söz konusu olduğunda insanlar ve çevreleri arasındaki

karmaşık etkileşimi anlamaya çalışır. Gün geçtikçe nüfusun, kontrolsüz göçlerin, kontrolsüz şehirleşmenin ve doğru kullanılmayan teknoloji gibi daha sayılabilecek bir çok sosyal ve çevresel etken sebebiyle suç oranlarının arttığı dünyamızda suçtan ve suçlu şüphelisi konumuna düşmekten korunmak geçmiş yıllara göre çok daha zor ve önemli bir hale gelmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi çerçevesinde bireylere günün ve geleceğin yaşanabilecek birçok sorununa hazırlıklı olunması sağlanmak istenmektedir. Bu araştırmada bahsedilen becerilerin her bireye kazandırılabilirdiği taktirde her bireyin günde ve gelecekte kendini suç ortamlarına ve suçlu olma durumuna karşı koruyabileceği düşünülmektedir. Literatürde sosyal bilgiler öğretiminde bahsedilen becerilerin suç coğrafyası ile ilişkilendirilmesine yönelik yapılan çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Ayrıca bu çalışmadan sonra yapılacak olan çalışmalarda araştırmacılara katkı sağlaması düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmada varsayımlar olarak;

- Mekan, çevre ve coğrafya kavramlarının suçun bileşenlerine ekti ettiği
- Mekanı algılama ve çevre okuryazarlık becerilerinin kişiyi suç ortamı, suçlu olma durumundan uzak tuttuğu ve suçu önleme aşamasında doğru hamleler yapmasına etken olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Yapılan araştırma;

- Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile
- “Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Mekanı Algılama Ve Çevre Okuryazarlığı Becerilerinin Suç Coğrafyası İle İlişkisi “hakkında yerel, yabancı, tezler, makaleler, kitaplar, ve konuya ilişkin diğer kaynaklarla sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

COĞRAFYA: Coğrafya, insanlar ve yer (mekân) ile bunlar arasındaki ilişkiyi inceleyen bilimdir. Yani yer ve insanlar arasındaki ilişkiler coğrafyanın konusunu oluşturur.(TCK 2006)

SUÇ: Türk Ceza Kanununda veya ceza hükmü içeren özel kanunlarda düzenlenen hukuka aykırı ve cezai yaptırıma bağlanmış eylemlerdir.

MEKAN:İnsanların maddesel ve düşünsel gereksinimlerini karşılayan ise mimarının nesnesi durumunda olan ve insan eylemlerinin gerçekleştiği alanlar olan mekanlardır.(Usta,2020)

ALGI: Algı, duyu organlarımızca taşınan duyuşsal verileri örgütleyip yorumlamaktadır. İnsanların çevresindeki yer alan uyaranlara anlam verme sürecidir (Arkonaç, 1998)

ÇEVRE: Çevre; canlıların hayatları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı ifade etmektedir.(Demir,Yalçın 2014)

OKURYAZARLIK:Okunan bir metni anlama, değerlendirme ve dikte edileni doğru bir şekilde yazabilme becerisi olarak açıklanan okuryazarlık bilgi çağında; birtakım görev, beceri ve işlemlerin yerine getirilmesini kapsayacak şekilde genişlemiştir.(Sur,2022)

BÖLÜM II

SUÇ İLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Suçun Tanımı

Suç sosyal bir olgudur ve aynı zamanda temelde tartışmalı bir kavramdır. Suçun ne olduğuna dair evrensel olarak kabul edilmiş bir tanım bulunmamaktadır. Ancak suça ilişkin bir tanımlama yapmanın en basit yolu hukuksal bir yaklaşımla bakmaktır. Bu yaklaşıma göre suç, yasa dışı bir eylemdir. Bu yasa dışılık özellikle ceza yasasına aykırılıktır. Fakat yasal yaklaşımda bile suç tanımı yapılırken suç oluşturan eylem belirli unsurlar kapsamında incelenmektedir. Bu açıdan bakıldığında birçok kişi bu yasal tanımı da sorgulamıştır. Bunun ana nedeni suçun ne olduğunun her olaya ilişkin kısmi, özel ve sınırlı kriterler çerçevesinde belirlenmesidir. Belirli bir eylem yasadışı değilse, bu eylem yanlış, sorunlu veya zararlı olsa da bunu suç olarak tanımlayabilmek mümkün olmamaktadır. Pek çok kriminolog, yasal tanımın açıklanmasının gerektiğini savunmuş ve neyin cezayı gerektiren zararlı bir eylem olup olmadığına ilişkin kavramları, cezai anlamdaki suçlamayla ilgili bireysel suçluluğa dayanan yaklaşımların güçlü ve zayıf yönlerini sorgulamışlardır. Bazı kriminologlar, suçun devletçi bir kategori olduğunu, yani devlet tarafından tanımlandığını ve güçlülerin çıkarlarını yansıtan belirli fikirler ve güç ilişkileriyle dolu olduğunu söyleyecek kadar ileri gitmişlerdir. Bu eleştirmenlere göre, devletin tanımladığı suç kategorileri, toplumda kaybedecek bir şeyleri olanların çıkarlarını yansıtırken, güçsüz olanların veya toplumun en alt kesiminde yer alan kişilerin çıkarlarını yansıtmamaktadır. Dolayısıyla suç mantığı, hukukçu ve devletçi sınıflandırmalarla topluma dayatılmış ve hatta gerçekliğin göreceli şekilde yeniden inşası olarak görülmektedir. Suç, anlamlar ve anlayışlar üretmenin yolunu bulmak için belirli bir yasal kategori olarak hayatın içine yerleştirilen bir fenomendir ve bazı kriminologlar bunun başlı başına bir sorun olduğunu ve bunun hakkında kesintisiz olarak düşünmek gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Çünkü suçun bu anlamlarla mantık bulması suçun dilini kullanmak suretiyle ona tepki gösterenleri sadece ceza denilen ve çözüm olarak kabul edilen belirli yollara yönlendirmektedir (Scott, 2019).

2.2. Suçun Unsurları

Bir eylemin mahkûmiyet getiren sonuçlar doğurabilmesi yani suç olabilmesi için ilgili eylemi yapan kişinin söz konusu eylemi suç kapsamına taşıyacak unsurları oluşturması ve

bunların delillendirilmesi gerekir. Ceza hukukunda evrensel olarak suçun dört ana unsuru vardır. Bu unsurlar şunlardır:

2.2.1. Maddi Unsur (Actus Reus)

Latince "suçlu eylem" anlamına gelen bu terim suç işleme davranışını ifade eder. Yasa düşünce aşmasındaki bir eylemi suç olarak tanımamaktadır. Dolayısıyla bir eylemin suç sayılabilmesi için suç teşkil eden yani davranışın mevcudiyeti gerekir. Suç teşkil eden eylem yani maddi unsur bir davranışı icraen (yaparak) ya da ihmalen (yapmayarak) gerçekleştirilebilir.

Sanığın aktif olarak suç davranışında bulunması, örneğin birine saldırması *icraen* (yaparak) maddi unsura örnektir.

Yasal olarak eylemde bulunma yükümlülüğü altındaki kişinin bireylemi yapmaması, ya da eksik bırakması da suç teşkil eden bir davranış olabilir. Bir ebeveynin çocuğuna yiyecek, barınak veya tıbbi bakım sağlayamaması *ihmalen* (yapmayarak) maddi unsura örnek verilebilir.

2.2.2. Manevi Unsur (Mens Rea)

Mens rea, Latince "suçlu zihin" anlamına gelir ve bu unsur kişinin suç eylemini işlediği andaki zihinsel durumunu ifade eder. Manevi unsur kasıt ve taksir olarak ikiye ayrılır:

Kasıt, kişinin yaptığı eylemin sonucunu bilmesi ve bu sonucu istemesidir.

Taksir, kişinin yaptığı eylemin muhtemel sonuçlarını bilmesi ancak böyle bir sonucun meydana gelmesini istemeden bu eylemi yapmasıdır. Kişinin suç işleme niyetinde olmaması ya da durumun farkında olmaması, taksirin var olması durumunda cezayı tamamen ortadan kaldıracı bir durum değildir ancak ceza kasıt unsurunun bulunduğu duruma göre çok daha hafif derecededir (Lazic, 2022).

2.2.3. Kanunilik (Tipiklik) Unsuru

Kanunilik ilkesi kanunda açıkça ve tüm unsurlarıyla suç olarak tanımlanmayan eylemlerden dolayı kişilerin cezalandırılmasının mümkün olmadığı ve ceza kanunlarının geçmişe yürüyerek cezai işlem uygulanamayacağı anlamına gelmektedir. Bu özelliğiyle bu unsur birey özgürlükleri açısından bir güvence görevi görmektedir (Eşitli, 2013).

Kanunilik sayesinde suçlara uygulanacak cezaların önceden belirtilmesi suretiyle kişisel özgürlüklerin sınırları belirlenmekte, böylece birey, kendi eylemlerinin kontrolüne

sahip olduğundan hareketlerini düzenleyebilmekte ve böylece kişiye işlemiş olduğu eylem nedeniyle kusur atfetmek mümkün olmaktadır (Dönmezer ve Erman, 1997).

2.2.4. Hukuka Aykırılık Unsuru

Hukuka aykırılık, kanunda suç teşkil eden eylemin hukuk düzeniyle çelişmesini, hukuk düzeninin söz konusu davranışı suç olmaktan çıkaran bir düzenlemesinin olmamasını, eylemin hukuka uygun hale gelmemesini yani hukuka aykırılığın devam ediyor olmasını ifade eder. Dolayısıyla suçun diğer üç unsuruoluşsa da eylem bir nedenle hukuka uygun hale geliyorsa suç da oluşmaz. Meşru müdafaa şartlarının oluşması, sınırları dâhilinde şartlar oluştuğunda güvenlik kuvvetlerinin silah kullanması eylemin hukuka aykırılığını kaldıran nedenlerdir (Sözüer, 2015).

2.3. Suç Sosyolojisi

Suç üzerine çalışan sosyologlar kültürel normları, bunların zaman içinde nasıl değiştiğini, nasıl dayatıldığını ve normlar çiğnendiğinde bireylere ve toplumlara nasıl yansıdığını inceler. Suç eylemleri ve sosyal normlar toplumlar, topluluklar ve zamanlar arasında değişiklik gösterir ve sosyologlar sıklıkla bu farklılıkların neden var olduğu ve bu farklılıkların bu alanlardaki bireyleri ve grupları nasıl etkilediğiyle ilgilenir. Suç eylemi sosyologlar tarafından kuralları ve normları ihlal ettiği kabul edilen davranışlar olarak tanımlanır. Ancak bu durumu sadece ihlal kavramı ile açıklamak mümkün değildir. Suç sosyal beklentilerden önemli ölçüde ayrılan ve keskin şekilde farklılaşan bir davranıştır. Suç eylemine sosyolojik açıdan bakıldığında, bunu genel anlayış normlarından ayıran bir incelik vardır. Sosyologlar suçla ilgili olarak sadece bireysel davranışı değil, sosyal bağlamı da vurgulamaktadır. Yani suç eylemine yalnızca olağandışı bireysel eylemler olarak değil, grup süreçleri, tanımlar ve yargılar açısından bakılır. Sosyologlar ayrıca tüm davranışların tüm gruplar tarafından benzer şekilde değerlendirilmediğinin de farkındadır. Bir gruba göre suç olan bir eylem, diğerine göre suç sayılmayabilir. Dahası sosyologlar, yerleşik kuralların ve normların yalnızca ahlaki olarak kararlaştırıldığı veya bireysel olarak empoze edilmediğini, toplumsal olarak yaratıldığını da kabul etmektedir. Yani suçluluk sadece davranışın kendisinde değil, grupların başkalarının davranışlarına verdiği sosyal tepkilerde de yatmaktadır. Bu açıdan bakıldığında suçluluğüninceleyen sosyologların sorduğu soruların çoğu, davranışların gerçekleştiği sosyal bağlamla ilgilidir. Suçve suç sosyolojisinde, bireyin içinde

yaşadığı topluluk veya toplum, kültürel açıdan değerli hedeflere ulaşmak için gerekli araçları sağlamadığında yaşayabileceği gerilimin, sosyal, politik, ekonomik ve maddi çatışmaların, bireyi suç teşkil eden eylemlere yönelttiği belirtilmektedir. Ancak bazı sosyolojik çalışmalar sonucu araştırmacılar suç ve suçluluğuyapısal işlevselci bir bakış açısıyla analiz etmiştir. Bu araştırmacılara göre suçluluk sosyal düzenin sağlanması ve sürdürülmesi sürecinin gerekli bir parçasıdır, suç davranışı toplumsal olarak üzerinde anlaşmaya varılan kuralların, normların ve tabuların çoğunluğunu hatırlatmaya hizmet eder, bu da tüm bunların değerini ve dolayısıyla toplumsal düzeni güçlendirir (Crossman, 2018).

2.4. Suç Psikolojisi

Suç psikoloji suçluların eylemlerine yaklaşım biçimlerini, görüşlerini, düşünceleri, niyetlerini ve tepkilerinin inceleyen psikoloji alanıdır. Kriminoloji ve uygulamalı psikolojinin bir alt dalıdır (Kocsis, 2009). Suç psikologlarının cezayargılamalarında bilirkişi olarak çağrılmak ve mağdurlar ve suç teşkil eden davranışlarda bulunanlar üzerinde psikolojik değerlendirmeler yapmak da dâhil olmak üzere birçok rolü vardır. Kamu hukuku tarafından cezalandırılan davranışlar, ahlak dışı kabul edilen davranışlar, sosyal normları veya gelenekleri ihlal eden davranışlar veya ciddi psikolojik zarara neden olan eylemler de dahil olmak üzere suç teşkil eden davranışlar için çeşitli tanımlar kullanılmaktadır. Suç davranışı genellikle doğası gereği antisosyal olarak kabul edilmektedir. Suç psikolojisi suçun önlenmesinde, suç eylemlerinin hangi zihinsel bozuklukların bir neticesi olabileceğinin anlaşılmasında yardımcı olan ve suç tekrarını önlemede etkili olan farklı program türlerini inceleyen bir disiplindir (Barnett ve Howard, 2018).

Suçlu profilioluşturma suçlunun olay yerindeki eylemlerini olası psikolojik ve psikolojiyi etkileyen özelliklere bağlayan bir cezai soruşturma biçimidir. Bu, kriminoloji, adli bilimler ve davranış bilimi meslekleri arasında yer alan entegre bir uygulamadır (Turvey, 2011).

En yaygın olarak cinayet ve cinsel vakalarda kullanılan suç profili oluşturma, kolluk kuvvetlerinin şüpheli havuzunu daraltmasına ve önceliklendirmesine yardımcı olur (Fox ve Farrington, 2018). Toplumun kültürel, çevresel ve geleneksel kavramları, bireysel psikolojide önemli bir rol oynamakta ve suç davranış kalıpları için potansiyel bir temel sağlamaktadır (Helms ve Piper, 1994).

2.5. Suça Etki Eden Faktörler

Suçluluk ve cezai adalet, kültürlere ve zaman dinamiklerine göre farklılık gösteren geniş alanlardır. Bir toplumda bir eylem yasal olarak cezalandırılabilirken diğer kültürlerde norm olabilir. Yasallık ve ceza kanunlarındaki eşitsizliklere rağmen insanlar dünyanın her yerinde suç işlemektedir. Bu nedenle araştırmacılar ve kriminologlar tarih boyunca suç faaliyetlerinin nedenleri hakkında fikir üretmeye çalışmışlardır. Her ne kadar bazı kişiler suçların etken faktörleri olmadığını iddia etse de çeşitli araştırmalar suçların suç eylemini tetikleyen veya etkileyen sosyolojik, psikolojik ve biyolojik faktörlerden kaynaklandığını göstermektedir.

Biyolojik faktörler, kalıtsal özellikler, madde bağımlılığı ve alkolizm yoluyla suçluluk olgusunu etkilemektedir. Psikolojik faktörler, bir suçlunun akıl hastalıkları veya tutumlar oluşturma gibi suçları işlerken zihinsel istikrarı ile ilgilidir.

Sosyolojik olarak insanlar toplum baskısı, güç ve zenginliğin etkisi ve eski hükümlü olmanın getirdiği yabancılaşıma nedeniyle suç işlemektedir. Sosyolojik faktörler çoğu suçta psikolojik ve biyolojik yönlerden daha fazla katkıda bulunmaktadır.

Sosyoekonomik faktörler de suç oranlarını önemli ölçüde etkilemektedir yoksulluk, işsizlik, eşitsizlik ve diğer ilgili faktörler merkezi bir rol oynar. Bu ilişkiyi anlamak, suç davranışının temel nedenlerini ele alan etkili suç önleme stratejileri geliştirmek için çok önemlidir. Yoksulluğu azaltmaya, istihdam fırsatlarını teşvik etmeye, eğitim eşitsizliklerini gidermeye, aile yapılarını güçlendirmeye ve topluluk kaynaklarını geliştirmeye odaklanarak daha güvenli, daha kapsayıcı toplumlar yaratabilir ve suç oranlarını azaltabiliriz. Suça katkıda bulunan sosyoekonomik faktörleri ele alan kapsamlı bir yaklaşım, daha güçlü toplulukların oluşmasına ve sosyal adaletin desteklenmesine yardımcı olacaktır (Vargas, 2023).

2.6. Suç ve Coğrafya

Suç coğrafyası, suçların nerede gerçekleştiğini ve neden bu yerlerde meydana geldiğini inceleyen kriminolojinin bir alt disiplini. Çevresel kriminoloji bu çalışma alanı için kullanılan başka bir terimdir. Suçların meydana geldiği alanları gözlemler ve suçluların bu alanlarda neden aktif olduklarını anlamaya çalışır. Suç coğrafyası, suç ve çevre arasındaki ilişkiyi lokal olarak da ele almaktadır. Belirli bölgelerin neden diğerlerinden daha yüksek suç oranlarına sahip olduğunu ve bir yerin fiziksel ve sosyal özelliklerinin suç davranışını nasıl etkileyebileceğini inceler. Örneğin çevre kriminologları, hırsızlık oranının yüksek olduğu

bir mahalleyi inceleyerek hangi faktörlerin bu bölgeyi hırsızlar için çekici bir hedef haline getirdiğini belirleyebilir. Sokakların düzeni, bina türleri, alarm ve kamera gibi güvenlik önlemlerinin varlığı gibi faktörleri değerlendirebilir. Başka bir örnek suç ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi incelemek olabilir. Çevresel kriminologlar, sınırlı iş olanaklarına ve kötü barınma koşullarına sahip, düşük gelirli bir bölgede yaşamının suç davranışına nasıl katkıda bulunabileceğini araştırmaktadır. Genel olarak suç coğrafyası, suç faaliyetleri söz konusu olduğunda insanlar ve çevreleri arasındaki karmaşık etkileşimi anlamaya çalışır.

Suçun tek başına, her şeyden bağımsız bir kavram olamayacağı gerçeği nedeniyle bu konudaki diğer birçok yaklaşıma olduğu gibi coğrafi yaklaşıma temelli suç araştırmalarına olan ilgi son birkaç on yılda önemli ölçüde artmıştır. Bu ilgi dünya yüzeyinde insan kaynaklı statik veya hareketli olayların konum modellerini tanımlayan ve analiz eden bir bilim olan beşeri coğrafyanın gelişmesine yol açmıştır (Crime Analysis, 2017).

Mekânsal suç dağılımının açıklamasını sağlayan doğrudan coğrafi teoriler mevcut değildir, ancak beşeri coğrafya ile kriminoloji arasında, bilimde on yıllardır var olan güçlü paralelliğin gelişmesinin bir sonucu olarak, kriminolojinin ağırlıklı olarak nasıl ortaya konulduğuna benzer şekilde kurulmuştur. Bir dizi paradigma değişikliği nedeniyle sosyolojinin odağı 20. yüzyılın ortalarından bu yana beşeri coğrafyanın niceliksel yöntemlerine kaymış ve mekansal analize ilişkin modeller oluşturulmuştur. Kriminolojide ise son birkaç on yılda çevre kriminolojisine ilgi artmıştır. Bilişsel haritalama, çevresel algı ve “yer”, “mekan” ve “çevre”ye atfedilen değer ve anlamlar, kriminoloji ile beşeri coğrafya arasındaki etkileşime ve 70’li yıllardan itibaren suç coğrafyası bilimin gelişimine bir çerçeve oluşturmuştur (Shaw vd., 1929).

Suç coğrafyası tanımlayıcı ve bilimsel temelli analitik bir işleve sahiptir. Sosyal kontrol sisteminin mevcut suç kalıpları üzerindeki etkisini değerlendirirken coğrafyada giderek daha sık kullanılmaktadır. İkinci çağdaş yaklaşım, suçlularının hareketlerini ve ikamet yerlerinin belirlenmesi sürecini inceleyen coğrafi profillemeler olarak adlandırılan yaklaşımı temel almaktadır. Coğrafi bilgi sistemleri (GBS) aracılığıyla mekânsal veri analizi, çağdaş iç güvenlik teşkilatlarında suç haritalama ve suç analizi olarak adlandırılan uygulamalarda giderek daha popüler hale gelmektedir ve bunların kullanımı sınırsızdır (Lavert ve MacLaren, 2002).

2.7. Coğrafya İle İlgili Suç Teorileri

Suç teorilerin büyük çoğunluğu suçlunun, mağdurun veya suç eyleminin işlendiği durumun araştırılmasına dayanmaktadır ve bu teoriler psikolojik ve sosyolojik eğilimlerin etkisi altında geliştirilmiştir. Beşeri coğrafya ile kriminoloji arasındaki bağlantı, birtakım değerlerin değişmesi nedeniyle kriminolojinin sosyolojinin odağına yerleştirilmesine benzer şekilde bilimde onlarca yıldır var olan güçlü paralelliğin gelişmesinin bir sonucu olarak kurulmuştur. Çevresel algı ve yer, mekân ve çevreye yüklenen değer ve anlamlar, kriminoloji ile beşeri coğrafya arasındaki etkileşim ve suç coğrafyası sahasının gelişimi için bir çerçeve oluşturmuştur. Coğrafi bilgi aracılığıyla mekânsal veri analizi, çağdaş kolluk teşkilatlarında suç haritalama ve suç analizinde giderek daha popüler hale gelmektedir ve kullanımı sınırsızdır. Analitik bir araç olarak coğrafi bilgi analizi aynı zamanda mekânsal suç dağılım modelinin analizi vemekânsal verilerin görsel temsilini kullanarak suç ile diğer demografik ve sosyo-ekonomik faktörler arasındaki mekânsal ilişkilerin araştırılması için de kullanılır. Geleneksel yöntemlerin olağan uygulamasının yanı sıra, coğrafi bilgiler suç soruşturmalarının olası ikamet yerleri, diğer faaliyetler ve suçlunun hareket planı gibi belirli bir alana yönlendirilmesine katkıda bulunur. Operasyonel, taktik ve stratejik düzeylerde politika ve karar vermenin yanı sıra güvenlik hizmetinin kalitesi üzerindeki önemli etkisi nedeniyle, modern kolluk teşkilatları suçları önlemek ve oranların azaltmak için günlük çalışmalarında coğrafi verileri kullanmaktadır (Ksenija ve Jelena, 2017).

2.7.1. Coğrafi Çevre Determinizmi

Suç davranışlarında coğrafi çevre determinizmi fikri, dünyadaki eski medeniyetlerde özellikle eski Çin'de mevcuttur. Geleneksel Çin coğrafyasındaki "Coğrafyanın Beş Sırrı" gibi kitaplar, Çin'in coğrafi ortamını tanımlar. "Yin ve Yang Evi" Bir kişinin yüzü ve kemikleri, suç işlemenin belirleyici koşulları olarak kabul edilir. Batı ülkelerindeki fizyonomi, frenoloji ve vücut tipi suç teorisinin tümü, coğrafi çevre ve biyolojik faktörlerin suçu belirlediği fikrini içermektedir (Schneider, 1987).

Coğrafi çevresel determinizmin suçu incelemek için gerçek kullanımı 18. yüzyılın ortalarında başlamıştır. Temsilcisi ünlü Fransız siyaset filozofu, Aydınlanma düşüncüsü ve hukukçu Charles-Louis de Montesquieu'dür. Montesquieu suçu incelemek için coğrafi perspektifi kullanan ilk kişidir. 1748'de yazdığı ünlü eseri "Kanunların Ruhu"nda şunları söyler: " Kuzey ikliminde, daha az kötülüğe, daha fazla erdeme sahip ve daha fazla

mantıgasahip son derece samimi ve açık sözlü insanlar bulabilirsiniz. Güney ülkelerine yaklaştıkça ahlak sınırlarının tamamen dışına çıktığınızı hissedeceksiniz; orada en güçlü tutkular her türlü suçu doğuruyor ve herkes bu tutkuları herkesten yararlanarak tatmin etmeye çalışıyor. Daha sıcak iklimlerde bir ülkede, gelenekleri belirsiz, ahlaksızlıkları ve nitelikleri aynı derecede kalıcı olan bir halk göreceksiniz " (Yanshen, 1982).

Montesquieu'nun tartışmaları, coğrafi faktörlerin suçtaki rolünü vurgulamıştır. 1830'larda Belçikalı matematikçi, gökbilimci, istatistikçi ve sosyolog Jacques Quetelet, Montesquieu'nün kriminal coğrafi çevreye ilişkin deterministik düşüncesini miras almış ve ileriye taşımıştır. 1835 yılında Kettler, "İnsanın Gelişimi ve Yetenekleri Üzerine - Sosyal Fizikte Bir Girişim" adlı ünlü kitabında iklim, yaş, cinsiyet ve mevsimin suç davranışı üzerindeki etkisini tartışmıştır. Sadece iklimin suçun miktarı ve türü üzerindeki belirleyici etkisini vurgulamakla kalmamış, aynı zamanda şu meşhur iddiayı da öne sürmüştür: "Sosyal çevre suçu yaratır ve suçlular sadece sosyal çevrenin suç yaratması için bir araçtır." Özellikle iklim ve suç arasındaki ilişki üzerine yaptığı araştırma, ahlakın mevsimlerle birlikte değiştiği, bunun da suçun türünü ve miktarını etkilediği sonucuna varmıştır. Buna "suçluluğun termal düşüklüğü" adı verilmektedir. Trendin istatistiksel sonuçları Gauss Yasasına göre dağılım gösterir (Beralt, 1911).

Kettler'in bu yargıları ve vardığı sonuçlar, onun suçun coğrafi ortamına ilişkin determinizmini tam olarak yansıtmaktadır. 20. yüzyıldan bu yana, suç coğrafi ortamı determinizmi, yavaş yavaş, temsilcisi Amerika Birleşik Devletleri'ndeki en ünlü modern sosyolog ve kriminolog Edwin H. Sutherland modern suç coğrafi ortamı determinizmine dönüştürmüştür. Sutherland, 1934 yılında yazdığı meşhur kitabı Kriminolojinin İlkeleri'nde coğrafi çevrenin suç üzerindeki etkisini fazlasıyla vurgulamış ve suçun nedenlerini coğrafi çevre determinizmi perspektifinden açıklamış, böylece suçun, failin yaşadığı coğrafi çevreden kaynaklandığı sonucuna varmıştır. Bu nedenle Sutherland, iklim, mevsim, meslek, çalışma ortamı, suçun işlendiği yer, kişilerarası etkileşimler, ekonomik koşullar gibi suçluların sosyal yaşamının önkoşulları olan çeşitli doğal koşulların, suçluların sosyal yaşamının ana veya temel koşulları olduğuna inanmaktadır. Sutherland'ın görüşü, modern anlamda suça dayalı coğrafi çevrenin deterministik düşüncesini gerçekten somutlaştırmaktadır (Sutherland, 1947).

2.7.2. Çevre Teorisi

Suçun çevresel teorisi, coğrafi çevrenin determinizminden farklıdır: Coğrafi çevrenin suç üzerinde önemli bir etkisi olduğunu vurgular, ancak suçta belirleyici bir role sahip

olduğunu kabul etmez. Çevresel suç teorisi ile ilgili birçok teori vardır ve bunlar aşağıdaki altı türde özetlenebilir: Ayın evreleri ve suç, yıldızların evreleri ve suç, coğrafi faktörler ve suç, suç alanı teorisi ve eklektik kriminoloji yaklaşımı çevre teorisi.

Ay evresi teorisi ve astroloji teorisi:Hem ay evresi teorisi hem de astroloji teorisi, doğal çevre ile suç arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk suç coğrafyası fikirleridir. Ay evresi teorisi, yeni ay, ilk dördün, dolunay ve son dördün gibi dört ay evresindeki değişiklikler ile suç eylemlerinin meydana gelmesi arasında belirli bir bağlantı olduğuna inanmaktadır. Batılı bilim adamları, ayın evresindeki değişikliklerin insanların yaşam ortamını, fizyolojisini ve psikolojik durumunu etkilediğine inanır. Dolunay ile şiddet içeren suçlar arasında bir bağlantı vardır. Astroloji teorisi, yıldızların dağılımı ve hareketinin, yıldızların yaratılışının ve yok olmasının ve diğer astrolojik değişikliklerin dünyadaki suç davranışlarıyla ilgili olduğuna inanmaktadır. Bazı akademisyenler astrolojik değişikliklerin coğrafi çevre üzerinde bir etkisi olduğuna ve dolayısıyla insan davranışı üzerinde belirli bir etkiye sahip olduğuna inanır. Bazı bilim adamları, güneş lekeleri faaliyeti yoğunlaştığında veya kuyruklu yıldızlar geldiğinde belirli yerlerde bazı suçların artacağına inanmaktadır. Ay evresi teorisi ve astroloji teorisi, Batı kriminoloji camiasında belirli bir etkiye sahip olmakla birlikte, bilimsel teorik temellerden ve bilimsel tartışmalardan yoksun oldukları, aynı zamanda batıl inançlar ve teolojik oldukları için sorgulanmış ve eleştirilmiştir (Kang vd., 1995).

Bölgesel teori:Bölgesel teori, kriminal coğrafya ekolünün bir görüşüdür. Bu görüş ilk olarak Montesquieu'nun "The Spirit of the Laws" adlı kitabında görülmüştür. Ardından İtalyan psikiyatrist ve modern kriminolojinin kurucusu Cesare Lombroso, İtalyan kriminolog Enrico Ferri, Alman psikiyatrist ve kriminolog Gustav Aschaffenburg, Rus Tugan Baranovsky ve Tayvanlı bilim adamı Zhang Ganmei ve diğerleri, çalışmalarında bölgesel suç teorisini detaylandırmışlardır (Zongxian, 1997).

Suç bölgesi teorisi, suçun nedenlerini bölgesel dağılım ve coğrafi koşullar perspektifinden incelemekte olup, farklı bölgelerin doğal çevre unsurları, sosyal çevre unsurları ve tarihi çevre unsurları açısından farklılıklar taşıdığına, dolayısıyla insanların fizyolojik ve psikolojik durumlarını etkilediğine inanmaktadır. Farklılıklar da vardır, dolayısıyla bu farklı bölgelerde suçların sayısı, türü ve özellikleri ile toplumun suça karşı tutumu ve suçu kontrol etme yeteneği de farklıdır. Yazar, bölgenin suçu etkileyen önemli bir faktör olmasına rağmen, diğer bölgelerle mekânsal ilişkisi ve iç bağlantıları dikkate alınmadan izole edilmesi durumunda kaçınılmaz olarak taraflı olacağına ve bölgesel suçun iyi incelenmesinin zor olacağına inanmaktadır.

Suç topografyası teorisi:Suç topografyası teorisinin ana temsilcileri, modern kriminolojinin kurucusu ve pozitivist kriminoloji ekolünün yaratıcısı Lombroso, Chicago Okulunun temsilcileri R.E. Park ve W.F White'dır. Lombroso, "Suçlu Adam Üzerine" adlı kitabında Fransız ovalarının, engebeli bölgelerinin ve dağlık bölgelerinin suçların sayısı ve türleri üzerindeki etkisini araştırmıştır (Lombroso, 1876).

Suç alanı teorisi, suç davranışının, suç miktarının ve suç türlerinin araziyle yakından ilişkili olduğunu savunur. Suç için arazi makro ve mikro olarak ikiye ayrılabilir:

- Makro arazi ova, plato, havza, dağ anlamına gelir;
- Mikro arazi ise suçun meydana geldiği mikro yer şekillerinin türünü ifade eder (suçun meydana konutlar, alışveriş yerleri, alışveriş merkezleri, oteller, hastaneler, okullar vb.).

Suçun topografya teorisi, arazinin suç üzerindeki etkisini incelemenin yanı sıra, suç mahallinin sosyal yapısal arka planını da araştırma kapsamına alır. Suç alanı teorisi aynı zamanda doğal çevrenin diğer unsurlarının suç üzerindeki etkisini incelemek için istatistiksel, sosyolojik ve çevreyle ilgili yöntemleri de kullanır.

Eklektik Kriminoloji Okulunun Çevre Teorisi: Eklektik Kriminoloji Okulunun Çevre Teorisi'nin kurucusu ve ana temsilcisi ünlü Alman kriminolog Franz von Liszt'tir. Liszt yalnızca Lombroso'nun suçun nedenlerine ilişkin "monizmini" (biyogenetik teorisi)'ni, doğuştan suçlular teorisi, kuşaksal mirasın ve antropolojik suçlu türlerinin varlığını reddetmekle kalmamış, aynı zamanda Lombroso'nun öğrencisi Fili'nin "üçlü düzeni" ile de aynı fikrini de reddetmişti. Suç nedenlerinin aslında sosyal ve çevresel faktörlerin bir parçası olduğuna inanır. Bu nedenle Liszt, suçun nedenlerini sosyal faktörler ve kişisel faktörler olmak üzere iki kategoriye ayırmış ve böylece suç nedenlerinin sözde "ikililiğini" oluşturmuştur (Liszt, 1899).

Eklektik kriminoloji ekolünün çevre teorisi, esas olarak kriminal antropoloji ekolünün çevre teorisi ile suç sosyolojisi okulunun çevre teorisinin kaynaşmasının ürünüdür ve iki okul arasında bir uzlaşmadır. 20. yüzyılın başlarında Amerikan kriminoloji camiası eklektik bir yaklaşımı benimsemiş ve eklektik ekolün çevre teorisi üzerine derinlemesine araştırmalar yapmış, sadece suçluların biyolojik faktörlerinin incelenmesine odaklanmakla kalmamış, aynı zamanda çevre teorisinin analizine de ağırlık vermiştir. Sosyal çevresel faktörlerin suç üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi uygulamaya yön verecek bilimsel sonuçlar ve yasalar çıkarmaya çalışmıştır (Quiang, 2002).

2.8. Suç Coğrafyası İle İlgili Yaklaşımlar

2.8.1. Kartografya Ekolü

Bilimsel bir disiplin olarak kriminoloji, suçun çevresel ve mekânsal kaynaklarını araştırarak yargı reformuna ve klasik ceza hukuku ekolünün gelişimine katkıda bulunmuştur. Kartografya ekolü ise İngiltere ve Fransa'da klasik reformcu ekolün bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Çalışmaların çoğunluğu, belirli şehirler, bölgeler ve daha küçük bölgeler arasındaki nitelik ve suç eylemlerinin sayısındaki farklılıkların tanımına değinmiştir. Guerry ve Quetelet suçun farklı bölgelerinde eşit olmayan bir şekilde dağıldığını keşfetmiş ve çalışmalarını daha çok şehir merkezlerindeki suç oranlarının araştırılmasına odaklamışlardır. Kartografya ekolünün ürettiği önemli sonuçlar, suçun temel olarak mekâna bağlı olarak değiştiğini, suç eylemlerinin sosyal tehlike düzeyinde birçok farklı düzeyde sapmalar gösterdiğini ve suç ile nüfus yoğunluğu gibi belirli sosyal özellikler arasında karşılıklı bir bağlantı olduğunu göstermiştir (Rossmo, 1995).

2.8.2. Chicago Ekolü

Örnek alınan Chicago şehrindeki suçun dağılımı hakkında iki unsurdan oluşan bir sosyal ekoloji kavramı olarak ortaya çıkmış ve suç-mekan ilişkisine bir açıklama sağlamaya çalışmıştır. Bu unsurlardan birincisi, sanayileşme ve kentleşme nedeniyle genişleyen şehirlerin mekânsal kaynaklarının kıt olmasından kaynaklanan sosyal rekabet veya sosyal çatışmaya dayanmakta, ikincisi ise, çeşitli yer ve mekânlardaki sosyal organizasyonun niteliğine ve kalitesine değinmektedir. Eşmerkezli bölge teorisini uygulayan en önemli Chicago ekolü araştırmacıları Shaw ve McKay'dir. Bu araştırmacılar farklı mahallelerdeki suçlarla diğer sosyo-ekonomik faktörler arasında bağlantılar kurmuşlar, suç alanlarının varlığına işaret eden araştırmalarıyla kriminoloji biliminde gelecekteki araştırmalar üzerinde büyük bir etki yaratmışlardır (Sherman, 1995).

Chicago Ekolü araştırmacıları Shaw ve McKay'nin Kültürel Sapma Teorisi mekân ve çevrenin ve bunları oluşmasındaki ana etken olan coğrafyanın kültürel gelişim düzeyine ve dolayısıyla suç oluşumuna zincirleme olarak nasıl etki ettiğini ilk öne süren teoridir. Bu teoriye göre mahallerdeki mekânsal ve çevresel koşullar, buralardaki sosyal yapıyı, bu sosyal yapı da suçu etkilemektedir. Bu teori dört varsayımda bulunmaktadır:

1. Köhne alanlar, harabe mekânlar ve bozulmuş çevre sosyal düzensizlik yaratır. Kültür ve dil çeşitliliği buralardaki durumdan ve buraları elit alanlarla karşılaştırmalardan kaynaklı çatışmaları körükler.
2. Toplumsal düzensizlik kültürel çatışmayı besler. Hızlı sosyal değişim normalsal belirsizlik yaratır.
3. Kültürel çatışma suçluluğun gelişmesine imkân verir. Çocuk yaştaki bireyler hem geleneksel hem de suçla ilgili değerleri gözlemler. Başarılı olan suçlular bilgilerini çocuklarına aktarırlar, onlar da bunu başkalarına aktarırlar;
4. Gelişmesine izin verildiğinde suçluluk bir kariyer haline gelir.

Sosyal düzensizlik ortaya çıktığında toplum bozulmakta ve bölge sakinleri potansiyel mağduriyet korkusuyla evlerinden çıkmaktan dahi korkar hale gelmektedir. Bu korku, kentsel alanlarda sosyal kontrolün merkezi olan “sokaktaki gözler” faktörünü ortadankaldırdığından bölge sakinleri mağdur edilme korkusuyla kendilerini topluma dahil etmekten korkmakta bu da suç döngüsünü ilerletmektedir (Wonser ve Boyns, 2016).

2.8.3. Faktör Analizi Ekolü

20. yüzyılın ortalarında yürütülen deneysel faktör analizi araştırmalarının Chicago Ekolü ile pek çok ortak noktası vardır. Bu ekolün araştırmacıları suçluların coğrafi dağılımı ile suç eylemleri ve suçluların yaşadığı belirli alanların özellikleri yani suçların işlendiği yerler arasındaki bağlantıyı vurgulamışlardır. Morris ve özellikle Lander'in Shaw ve McKay araştırma sonuçlarıyla ilgili olarak yaptığı çalışmalar, büyük şehir yığılmalarının suç oranları bakımından önemli farklılıklara neden olmadığını göstermiştir (Lander, 1954).

2.9. Çevresel Suç ve Durumsal Suç

Suç, her zaman olağan, sık görülen davranış kalıplarından farklı, sosyal olarak aşağılanmış, sapkın bir davranış biçimi olarak görülmüş ve çalışmalar suçun kökenine ve motivasyonuna odaklanmıştır. Ancakgeçtiğimiz son birkaç on yılda suça bakış açısı kökten değişmiştir. Kriminologlar, Ray Jeffrey 'in “Çevresel Tasarım Yoluyla Suçun Önlenmesi” (Jeffrey, 1971) ve Oscar Newman'ın “Savunulabilir Alan” (Quetelet, 1831) çalışmaları, kolluk memurları için suç eylemlerinin meydana geldiği fiziksel alan ve çevre araştırmalarını güçlü bir şekilde etkilemiştir. Brantingham (1991) ve Carter ve Hill (1980) gibi çevre kriminologları, fiziksel veya mekânsal bir çevredeki suç eylemlerinin özellikleri, hedef

konumlar ve suç eylemi konumları, hareket seçimi veya hareket güzergâhı arasındaki karşılıklı bağlantıyı incelemişler, bunun sonucunda suçlunun belirli özelliklerine göre belirlenen ve çeşitli faaliyetler için kullandığı alanla ilgili güçlü çıkarımlara ulaşmışlardır. Bu çıkarımlara göre suçmotivasyonlu bireyler, suç işlemeyi planladıkları mekânien başından itibaren analiz ederek hedeflerini seçmektedir. Sosyal ekoloji içindeki bir grup teori ve deneysel araştırma, bireylerin suç işlediği yerlere (bölgeye) odaklanmaktadır. Suçlunun en yüksek kazancın elde edilmesinin muhtemel olduğu bir zamanda suç teşkil eden bir eylemde bulunduğu ve suç teşkil eden bir eylemde bulunma riski göz önüne alındığında, suçluların hedeflerini şans eseri değil, “farkındalık alanı” temelinde ve yaptıkları bir dizi rasyonel kararlar seçmektedir. Bu tip yaklaşımla hareket eden suçlularda yakalanma oranı alan özellikleri gözlemleyen rastgele hareket eden suçlulara göre en düşük seviyededir (Vann ve Garson, 2003).

Suçluları inceleyen araştırmacılar bir bireyin davranışının onun sosyal çevresi tarafından koşullandırıldığını ve suçluların bağlantıları yoluyla sosyal alt kültürler oluşturduklarını dikkate alarak suç eylemi faillerinin yaşadığı veya ikamet ettiği bölgeyi, yani alanı inceleyen bilim insanlarıdır. Bu teoriler son zamanlarda coğrafi bilgi sistemi ve coğrafi profillemeye kullanarak olası suçluların ikametgâhlarını araştıran yeni tekniklerin kullanılmasıyla yeniden güncel hale gelmiştir. Bunlar, aramayı suçlunun büyük olasılıkla yaşadığı veya ikamet ettiği alanlara daraltmak amacıyla potansiyel suçluların hareketlerini analiz eden nispeten yeni tekniklerdir. Bu teknik ilk olarak Kim Rossmo tarafından oluşturulmuş ve başarıyla uygulanmıştır (Rossmo, 2012).

Mağdurun kriminogenezdaki konumu ve rolü, 20. yüzyılın ilk yarısına kadar çoğunlukla göz ardı edilmiştir. Bilim insanları ancak 1960'lı yılların başında mağdurun suç teşkil eden bir eylemdeki konumunu inceleyen bir bilim olan “Viktimoloji (Mağdur, kurban bilimi)’ne ilgi göstermeye başlamışlardır. Mekânsal bileşenleri içerendiğer bir araştırma, suçlunun ikameti ile suç yeri ve mağdur arasındaki coğrafi mesafeyi incelemiştir. Mekânsal bir perspektiften bakıldığında viktimoloji suçlu ile mağdur arasındaki mesafenin yanı sıra mağdurların dağılımını, yani farklı suç eylemlerinin hedefi olan potansiyel kurbanları incelemektedir. Suç failleri, mağdurları ve durumları ile ilgili teoriler bağımsız olarak incelenemez çünkü suç eyleminin ve bu suçların işlenmesine ilişkin karakteristik modellerin genel bir tablosu gereklidir. Suçları modelleyen yaklaşımlara göre, suç teşkil eden eylemler tipik olarak fiziksel ve sosyal alanda rastgele ve tekdüze bir şekilde gerçekleşmez, çoğunlukla günlük faaliyetler arasında veya bireyin yaşam biçiminde bir sıra halinde meydana gelir.

Dolayısıyla her suç eyleminin bir faili, bir mağduru vardır ve eylem karar alma ve uygulama süreçlerini de kapsayan, belli bir zaman, belli bir yer veya mekânda meydana gelir. Unsurların, nesnelerin karşılıklı bağlantısı olarak, tanımlanabilir belirli bir kalıp veya örnek oluşturma ve fikir üretme süreçlerini de kapsar. Bu karşılıklı bağlantısallık fiziksel veya kavramsal olabilir ve bu durum mekânsal özellikler nedeniyle farklılık gösterebilecek diğer ayırt edici hususların farkedilmesine olanak da sağlar. Mekân, belirli bir sosyal veya kişilerarası durum dinamiği yaratmanın yanı sıra, failin, mağdurun, zamanın ve mekânın belirli koşulları ve özellikleri de suç teşkil eden bir fiilin işlenmesine zemin oluşturur. Fail, suç işlemek için rastgele bir yer seçmez, kendi farkındalık alanı içerisinde bir yer seçer. Burası onun aşına olduğu, bilgi sahibi olduğu ve kendini orada güvende hissettiği bir mekândır. Genel olarak farkındalık alanı, kişinin yaşadığı bir mahalleyi, o kişinin herhangi bir şekilde çalıştığı veya hareket ettiği yer ve çevreyi, tüm bunları birbirine bağlayan yolları ve bu kişinin bu alanda gerçekleştirdiği faaliyetlerin iş akışını kapsar. Çoğu zaman suçlu, belirli bir çevredeki her ayrıntıyı (nesneyi) tanıma ve kabul etme yeteneğine sahip değildir, çünkü her alanın kendine özgü nitelikleri ve koşulları vardır. Karmaşık bir ortamdaki nesnelerin algılanması, analiz edilmesi gereken genel bir algının bir tür modelini (taslağını) temsil eder. Bu modeller, çeşitli suç eylemleriyle bağlantılı bir suçlunun sanal bir zihinsel haritasını oluşturur ve bu eylemlerin gerçekleştiği genel bir bağlamı gösterir. Farkındalık alanıyla yakından bağlantılı olan daha önce bahsedilen akış, birinin farkındalık alanının sanal bir haritasını gösteren ve bu haliyle “Davranışsal Coğrafya” tarafından tanımlanan zihinsel veya bilişsel harita olarak adlandırılan haritadır (Chapman, 2004).

Mala yönelik suçlarla ilgili olarak, suç teşkil eden eylemin yeri ile suçlunun ikamet yeri arasındaki mesafe tecavüz ve cinayet suçlarına göre daha azdır. Danimarkalı araştırmacı Sorensen 3.238 hırsızlık hükümlüsünün ikamet yerleri ile hırsızlık yerleri arasındaki mesafeyi incelemiş, mesafelerin nispeten kısa ve ortalama değerin 4,7 km olduğunu tespit etmiştir (Sorensen, 2005).

Gözlenen mesafe arttıkça suç teşkil eden eylemlerin sayısı azalmaktadır. Mesafe azalması olgusu yalnızca suçlular için değil, aynı zamanda genel olarak insanların alışverişe gitme, dinlenme, sosyalleşme gibi mekânsal hareketleri için de olağan bir durumdur. Ancak suçluların, tespit edilmekten ve keşfedilmekten kaçınmak için genellikle ikamet yerinin çok yakın çevresi olan sözde tampon bölge içindeki suç faaliyetlerinden kaçındıkları unutulmamalıdır. Sonuç olarak suçlular çoğunlukla, tanındıkları, bilindikleri alanlardan ziyade kasıtlı olarak öğrenerek tanıdıkları ve bildikleri bir alandaki potansiyel hedefleri arar

ve seçerler. Bu alanlar tespit ve yakalanma riskini azaltmak amacıyla kendi faaliyetlerini yürütebilecekleri, dolayısıyla suç işlemek için uygun fırsatlar veya mevcut olanaklar sağlayan aktif alanlar olarak adlandırılabilir (Chapman, 2004).

Rasyonel seçim potansiyel bir suç eyleminin işlenmesinin mali yönüyle ilgilidir. Rasyonel suç seçimi coğrafi bileşenleri daha çok içermektedir. Mali bir amaçla suça yönelen kişi potansiyel bir saldırı hedefine olan mesafenin artmasıyla mali beklentisini de artırır bu suçlunun riskini de artırmaktadır (Cox, 1972).

Suçtan elde edilecek faydanın değerlendirilmesinin yanı sıra riskten kaçınma da suç teşkil eden bir eylemde bulunup bulunmama kararını etkileyen önemli faktörlerdendir. Risk hesaplaması faydacı ceza teorilerinin ve suç işlemekten caydırmanın temel ilkesidir. Ancak rasyonellik subjektif ve göreceli bir kategoridir. Bazı kişiler belirli bir davranıştan caydırılabilir ancak bazıları potansiyel suç işleme tutumunun derecesine, bazen de psikoaktif maddelerin etkisinden kaynaklı olanlar da dahil olmak ruh hallerine bağlı olarak caydırıcı nedenlerden etkilenmeyebilir (Mayhew vd., 1976).

Mayhew, suç teşkil eden eylemlerin gerçekleştirilmesi bakımından olasılıkları ve uygun fırsatları işaret ederek çevresel ve durumsal değişkenlerin önemine dikkat çekmektedir. Profesyonel suçluları durumsal suçlulardan ayırakriter, tam olarak suç teşkil eden bir fiilin işlenmesi için elverişli fırsatların varlığına yönelik tutumlardır. Diğer yandan, suç eylemi için mevcut potansiyel hedef sayısı ne kadar yüksek olursa suç oranı da o kadar yüksek olur. Hedef sayısının çokluğu suçlunun kişisel özelliklerini öne çıkarmamakta ancak suçlunun ve mağdurun davranışlarını doğrudan birbirine bağlaması nedeniyle durumsal nitelikler içermektedir. Mağdurun davranışı çevreden gelen ve kriminal tepkiyi tetikleyen bir teşvik olarak görülmektedir. Dolayısıyla her iki tarafın davranışlarını bütünleştirici bir şemaya dahil eden etkileşimli bir suç modeli "teşvik-tepki" ilişkisinin açıklanmasını ve anlaşılmasını sağlar (Morris, 1957).

2.10. Suçlularının Coğrafi Profiline Çıkarılması

Mekânsal veriler, işlenen suç eylemlerinin şeklinin görselleştirilmesi ve tanımlanması için oldukça yararlı bir araçlardır. Coğrafi haritalandırma sıklıkla belirli suç olaylarına ilişkin önemli bilgileri ortaya çıkarabilmektedir. Suç oranı istatistiksel raporlar ve tablolar tarafından tanımlanmamış alanlardan etkilenmektedir. İlk bilgisayarların ve otomatikleştirilmiş veri işlemenin kullanılmaya başlanmasıyla suç haritalamaya yönelik fiziksel yaklaşım, yerini

bilgisayarlı haritalamaya bırakmıştır. Program desteği sayesinde bilgisayarlı coğrafi haritalar sadece yer tespiti için değil aynı zamanda suç analizi için de kullanılmaktadır. Bilgisayar teknolojisinin devreye girmesiyle suç analizi de mümkün hale gelmiştir. Bu nedenle analitik bir araç olarak coğrafi bilgi sistemi, mekânsal suç dağılımı analizi ve mekânsal verilerin görsel sunumunu kullanarak suç ile diğer demografik ve sosyo-ekonomik faktörler arasındaki mekânsal ilişkilerin araştırılması için kullanılmaktadır. Suç haritaların mekânsal analiz kullanımına bir örnek, sinirsel noktalar, yani aktif suç yerleri veya sıcak noktalardır (Sorensen, 2005).

Sherman, bu noktaları “suçun çok sık meydana geldiği ve en azından bir yıllık bir süre boyunca oldukça öngörülebilir olduğu küçük yerler” olarak tanımlamaktadır. Bu araştırmacıya göre bu aktif noktalardaki suç oranı, bir bölgenin ortalama suç oranından altı kat daha fazladır. Genel olarak, günlük olarak kullanılan verilerden suç coğrafyasını belirlemenin için en sezgisel yol, onu bir harita üzerinde görüntülemektir. Sonuç olarak, kolluk memurlarının yaptığı araştırmalara dayanarak suçların nerede meydana geldiğini tespit edebilecek ve hangi suçların birbiriyle bağlantılı olup olmadığını netleştirebilecek bir harita oluşturmak mümkündür. Bu, araştırma birimlerinin çabalarının doğru şekilde hedeflemesine ve genel güvenlik hat görevlilerinin devriye gezmesine, gelişmelere, olaylara, belirtilere ve konumlara tam bir farkındalıkla tepki vermesine olanak tanımaktadır (Elwood ve Leitner, 2013).

2.10.1. Kolluk Uygulamalarında Kullanılan Coğrafi Bilgi Sistemleri

Bir veri yönetim sistemi olarak coğrafi bilgi sistemi, modern bilgi teknolojisinin genel kamuoyuna ve aynı zamanda dünya çapında çok sayıda güvenlik sistemine sunulması nedeniyle son yirmi yılda özellikle önemli hale gelmiştir. Kullanımına bağlı olarak çeşitli CBS tanımları bulunsa da, bu çalışmada çeşitli yazarlar tarafından üretilen CBS'nin tanımlayıcı açıklamaları kullanılacaktır (Jasper vd., 2007).

Clarke'a göre mekânsal verilerin toplanması, saklanması, geri getirilmesi, analizi ve görüntülenmesi için kullanılan bir sistemdir (Carter ve Hill, 1980).

Huxold ve Levinshon'a göre CBS üç işleyen unsurdan oluşur. Bunlar veriler, uygulamalar ve teknolojidir. Kolluk uygulamalarında GBS, güvenlik düzeyini ve verimliliğini artırmak amacıyla kolluk güçlerinin karar alma ve kullanımında destek sağlayarak suç, suçlular ve suç eylemi mağdurlarına ilişkin mekânsal verileri saklayan, işleyen, analiz eden ve görüntüleyen bir veri yönetim sistemini tanımlar. Veriler, yalnızca veritabanları veya

kayıtlarından değil, çeşitli kaynaklardan da toplanır ve girilir ve sistemde saklanır. Verilerin işlenmesi, analiz edilmesi ve kartografik olarak tanımlanması için yapılandırılmaları gerekir, yani veriler girilmeden, saklanmadan ve kullanılmadan önce etiket olarak kullanılmak üzere temizlenmesi, sıralanması ve kodlanması gerekir (Huxold ve Levinshon, 1995).

Mekânsal analizin işlevi, bir yandan işlenen suç eylemlerinin eğilimlerini ve kalıplarını, diğer yandan veri tabanından (ana harita) ham verilerin görselleştirilmesi yoluyla dijital kartografik tanımlamayı ve bu verilerin daha karmaşık analizleri yoluyla elde edilen sonuçları tanımlamaktır (Johnson, 2004). Bu amaçla, bir yazılım olarak CBS, coğrafi bilgileri tanımlayıcı bilgilerle ilişkilendirir ve birçok farklı bilgi silsilesi sunar. Bütün bu suç noktasının bulunduğu yer, yolun ne kadar uzun olduğu gibi bilgiler bilgisayarda dijital formatta katmanlar halinde depolanır. Bu aynı zamanda hem operasyonel hem de stratejik suç analizine ve etkileşimli bir haritalama sisteminin ve suç verisi alışverişinin geliştirilmesine olanak tanır. Operasyonel ve stratejik suç analizi açısından bakıldığında, belirli türdeki suçların suç kalıpları ve eğilimleri kolayca tanınır, analiz edilir ve ortaya konulur, çünkü bu sorunları ortaya çıkaramayan mevcut geleneksel yöntemlerin aksine, aktif suçun sıcak noktalarını belirlemeye yönelik çeşitli yöntemler vardır. İnternet haritalama sisteminin geliştirilmesinin temeli olarak CBS, suçun tespit edilmesi ve çözülmesi, önleme programlarına katılım, veri alışverişi ve diğer konularda vatandaşlar tarafından da kullanılabilecek suç ve suç açısından riskli alanlar hakkında bilgi sağlar. Bu etkileşimli uygulamalar kolluk devriyelerine doğrudan yardım sunmaktadır (Clarke, 1997).

CBS kullanarak bir mahalledeki kişiler, olaylar ve suç tehlikeleri de dahil olmak üzere olay ve dinamikleri anlamak, suç çeken işletmeler, binalar veya diğer yerler dahil risk faktörlerini belirlemek, zaman içindeki suç eğilimlerini analiz ettikten sonra tempoyu hızla yeniden yapılandırmak ve kaynakları yeniden tahsis etmek mümkündür. Kolluk kuvvetleri genellikle sınırlı bilgi kaynakları nedeniyle zorluklar yaşamaktadır. Dolayısıyla CBS'nin esnekliği sayesinde veriler diğer veri türleriyle işlenebilir ve birleştirilebilir, kolaylıkla temin edilebilir ve acil durumlarda iletilebilir. Belirlenmiş bir alandaki suç faaliyetlerinin görsel ifadesi net bir genel bakışa olanak tanıyarak, kolluk güçlerinin ve kaynaklarının devreye alınmasına ilişkin kararlar çok daha verimli bir şekilde alınabilir ve kolluk memurlarının suçlulara ilişkin yetkilerini ve vatandaşlarla işbirliği içindeki faaliyetlerini uygulamada güvenliği sağlanabilir (Jasper vd., 2007).

2.10.2. Suçluların Coğrafi Profili

Kimliği bilinmeyen bir suçlu tarafından işlenen bir dizi bağlantılı suç eylemi, genellikle önceden kayıtlı cinsel suçlular, bilinen hırsızlar gibi daha fazla sayıda şüphelinin taranmasını gerektirir. Bu genellikle suç araştırmacıları için büyük bir yüküdür. Bu nedenle modern kolluk teşkilatları davranış bilimlerindeki araştırmalardan elde edilen bilgileri giderek daha fazla kullanmaktadır ve coğrafi profil oluşturma bunun bir parçası. Coğrafi profillemeye, suçlunun yaşadığı, ikamet ettiği ve çalıştığı en olası alanı ve hareket istikametlerini belirlemek amacıyla suç eylemi konumlarının mekânsalsırasını analiz eden bir araştırma metodolojisi (Weisburd ve MacEven, 1997). Bu yöntem, cinayet, hırsızlık, tecavüz, adam kaçırma gibi karşılıklı olarak bağlantılı seri suç eylemlerinin araştırılmasında, bir dizi suç eyleminin bağlantılı konumlarının geometrisini kullanarak mekânsal verileri yönetmek için bir araçtır (Levine, 2009). Bu şekilde, suç alanlarını gösteren sanal haritalara (jeoprofil) entegre edilen olası tehlike alanları belirlenir. Coğrafi profiller, suç soruşturmasını bölgedeki olası suçlu davranışına odaklayarak suç eylemlerinin mekânsal sırasını veya suçlu yakalama sürecini tanımlayan ve birbirine bağlayan bir algoritma kullanılarak oluşturulur. Bu bölgeler ve suç olayları birbirine bağlanarak, suçlunun suç işleyiş tarzı, suçlunun ayak izi araştırılır ve paralel bir suç soruşturması analizi, maddi ve kişisel veri kaynakları temelinde suçluların kişisel özelliklerine ilişkin veri toplanmasıdır. Coğrafi profil oluşturma, nesnel (niceliksel) ve öznel (niteliksel) bileşenlerden oluşmaktadır (Fridel ve Wycoff, 2004)

2.11. Kentleşme ve Suç

2.11.1. Kent Alanı ve Suç Coğrafyası

Kentleşme kavramı toplumları her zaman olumlu yönde etkilememektedir. Bu süreçte aile, din gibi toplumu bir arada tutmaya hizmet eden kurumlarda çözümler yaşanabilir. Ayrıca kentleşme süreci her zaman bireylerin istihdamını sağlamayabilir. Tüm bu yapısal olumsuzlukların yanı sıra bireylerin kente uyum sağlayamaması, alt kültürlerin varlığı ve bu kültürlerle etkileşimin kolaylaşması gibi bireyleri olumsuz etkileyebilecek daha küçük ölçekli unsurlar kentleşmenin suçla ilgili hale gelmesin yol açmaktadır. Toplumsal dönüşüm dönemlerinde suç eylemleri adeta bir barometre işlevi gördüğünden, suç oranları ve türleri bu dönemler için önemli göstergeler haline gelmektedir. Şiddet içeren suçlar kente uyum sürecinde yaşanan sorunları ifade ederken, mülkiyeti hedef alan suçlar modern kent yaşamının getirdiği gelir dağılımındaki dengesizliği ifade etmektedir. Bazı kentsel mekânlarda suçun

yoğunlaşması çeşitli nedenlerden kaynaklanabilmektedir. Bazı işyerleri hırsızlar tarafından çekici bulunurken, belirli özelliklere sahip konut bölgeleri hırsızlığa elverişlidir (Cohen ve Felson). Dolayısıyla suç ve suçluluk kentsel çevreyle doğrudan ilişkilidir. Büyük şehirlerde suç oranları daha yüksektir. Nüfusun yoğun olduğu şehirler kontrolü zorlaştırmakta, dolayısıyla suça zemin hazırlamaktadır. Kalabalık şehirlerde mağdur profiline uyan pek çok insan vardır. Dolayısıyla suç fiili ekstra bir çabayı gerektirmez. Denetimin yetersiz olduğu durumlarda mağdur kendisini eylemin içinde bulacaktır. Büyük şehirlerde suç eylemlerinin daha sık görülmesinin nedenleri şunlardır:

- Kentsel mekânda suç faaliyeti yoluyla çok para kazanılmaktadır.
- Kentsel mekân, suça eğilimli bireylerin öne çıkmasına zemin hazırlamaktadır.
- Yakalanma olasılığı. Düşüktür
- Güvenlik güçleri hem donanım hem de personel açısından nitelik ve nicelik olarak çoğunlukla yetersiz kalır.
- Kentsel mekânda üst gelir sınıfından insan sayısının fazla olması, suçlunun eylemden sonra çok fazla kazanç elde etmesine neden olmaktadır. Bu durum bireyin suça yönelmesinin en büyük nedeni olan ekonomik sıkıntıların kısa yoldan çözülebileceği anlamına gelmektedir.

Kentin bazı bölgelerinde suç oranlarının diğer bölgelere göre daha yüksek olduğu ve suçların daha sık görüldüğü gözlenen kriminologlar, bunun tesadüfi değil, sosyal, kültürel ve ekonomik dengelerden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Mekânın fiziksel ve sosyal yapısının suçun oluşmasına olanak sağlayabileceği, suç gelişimini engelleyebileceği veya mekânda yayılmasını sağlayabileceği konusunda tüm teorisyenler hemfikiridir. Örnekleme için Brantingham'a göre suç faaliyetlerinin menşe yerlerindeki dağılımı coğrafi olarak tesadüfi değildir. Bu nedenle suçlular, suçun işlendiği kentsel alan, suçlunun amaçları ve suçun işlendiği zaman arasında mekânsal bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca bazı hedefler suç işleyenler için çekici ve cezbedici iken, bazı çevresel unsurlar da fail açısından suçun gerçekleşmesini kolaylaştırmaktadır (Brantingham, 1995). Benzer şekilde konut ve kamusal alanlardaki kentsel tasarımların zayıf olması suçların işlenebileceği ortamı sağlamakta ve buralardaki gözetim ve denetim eksikliğinden kaynaklanan Vandalizm ve grafiti vakaları toplumdaki suç korkusunu artırmaktadır. Hal böyle olunca mahalle nöbeti olarak adlandırılan doğal gözetlemenin olmadığı, kamera sistemleri ve güvenlik hizmetleriyle resmi gözetimin olmadığı noktalar, uyuşturucu satıcıları için ideal hale gelir. Hem bireyleri hem de malları hedef alan gaspçılar ve suçlular buraları tercih eder. Aynı şekilde giriş-çıkış işlemlerinin

kontROLSÜZ olduğu yerler, gün içinde yoğun ve kontROLSÜZ olan şehir merkezleri, ulaşımın aks noktaları, gözetim ve denetimden uzak dış mekânlar diğer kentsel bölgelere göre suç işlemek için daha kolay ulaşılabilen alanlardır (Candemir,2002).

2.11.2. Kentin Suçları ve Suç Davranışlarını Oluşturması

Suç coğrafyasının haritasını çıkarırken, kentsel mekânın suçu yönlendiren özelliklerinin ortaya konulması ve bu özelliklerin suç davranışı üzerindeki etkilerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu konudaki teorisyenlere göre kentliler, suçlular da dahil olmak üzere, gündelik hayatlarında rutin olarak kullandıkları kentsel mekanlara ilişkin bir anlayış geliştirdikleri için, insanların mekanı nasıl algıladıkları ve mekanın başta fiziksel nitelikler olmak üzere farklı anlayışları nasıl oluşturduğu, mekan seçiminde önemlidir (Candemir, 2002). Bu yaklaşım doğrultusunda kentsel mekânda suçların neden daha sık işlendiğinin nedenini anlamak için detaylı analizler yapmak ve işe büyük şehir içerisinde suçların daha yaygın olduğu yerleri tespit etmekle başlamak gerekmektedir (Clarke ve Eck, 2005). İlgili literatürde bu tanımlı, çeşitli kentsel mekânların suçu kolaylaştıran özelliklerini ve belirli grupları bir araya getirerek 'suç üreten mekânlar', 'suç çeken mekânlar' ve 'suç oluşumunu kolaylaştıran mekânlar' olarak kategorize etmektedir. Suç üreten mekânlar, sürekli aktivitenin olduğu, kaosu ve nüfusun yoğun olduğu, fiziksel nitelikleri ve kullanıcı profili, suçun gelişmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Kent içinde genellikle kaçınılan bu mekânlar, sosyal olduğu kadar mekânsal olarak da ayrışma mekânları olarak tanımlanır. Hem bulundukları yerleri hem de çevrelerindeki yerleşimleri olumsuz yönde etkileyebilirler. Suçu çeken mekânlar, hem suçu hem de şehirdeki tüm suçluları buralara çeken, dolayısıyla suçun burada gerçekleşmesine ortam sağlayan kentsel alanlardır. Bu tür kentsel mekânlar genellikle eksen noktaları, şehir merkezleri veya ticari merkezlerdir. Suç oluşumunu kolaylaştıran mekânlar suç işlenmesini kolaylaştıran mekânlardır. Bu tür alanlar, davranışsal kuralların çok az olduğu veya hiç olmadığı yerlerdir. Kentsel suçları uzaktan gözlemlemek ve suç mahallini suçlunun bakış açısıyla değerlendirmek hemen hemen her suçun çözümünde kullanılabilecek yöntemlerdir. Birincisi “fırsatçı davranış”, ikincisi ise “kasıtlı davranış” olarak tanımlanır. Suçlunun bu davranış kalıpları aynı zamanda suç üreten mekânlar, suçu çeken mekânlar ve suç oluşumunu kolaylaştıran mekânlar kategorileriyle de örtüşmektedir (Brantingham, 1995).

Fırsatçı davranış, suçlunun şehrin herhangi bir yerinde dolaşırken suçun gerçekleşmesi için mekânın ve mevcut koşulların uygunluğunu değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu tür davranışlarda suçun işleneceği yer önceden belirlenmediğinden, bu

tür suçların çoğu kentsel Vandalizm, duvar yazısı eylemleri veya bireylere ve/veya mülke karşı işlenen suçlar arasında küçük suçlardır. Dolayısıyla herhangi bir gözetimin olmaması nedeniyle suç oluşumunu kolaylaştıran mekânlarda fırsatçı davranışlar gözlemlenir.

Kasıtlı davranışla suç işleyen suçlu ise suçun işleneceği yeri önceden belirler. Seçilen yer ya suçlunun tercih ettiği yer, ya daha önce birkaç kez suç işlediği kentsel bir yer ya da suç işlemek için elverişli zamanının olduğu yerdir (Harvey, 2005).

2.11.3. Suçun Belirli Alanlarda Devam Etmesinin Nedenleri

Suçun neden bazı yerlerde işlenip bazılarında gerçekleşmediğini etkileyen faktörlerin yoğunluğu değişmeden kalırsa, suçun bu alanlarda devam etmesi muhtemeldir. Ayrıca suçun oluşması için uygun koşulları yaratan faktörler belirlenebilirse, bunlar suçun en muhtemel nerede meydana geleceğini belirlemede faydalı değişkenler olarak hareket edebilir.

Burgess modeli 20. yüzyılda Kuzey Amerika şehirlerinde işe yaramış ancak bu alanın dışında daha az uygulanabilmiştir. Kuzey Amerika şehirlerinin gelişimi oldukça kısa bir sürede gerçekleşirken, Avrupa'nın kentsel gelişimi oldukça uzun bir sürede gerçekleşmiştir. Son yıllarda Latin Amerika, Afrika, Orta Doğu ve Asya ülkelerindeki şehirler, 20. yüzyılda Kuzey Amerika şehirlerinde yaşananlardan çok daha hızlı bir gelişme göstermiştir. O zamandan beri kent coğrafyacıları, Kuzey Amerika dışındaki kentsel alanlardaki gelişmenin mozaik modelini daha iyi açıklayan modeller geliştirmişlerdir.

Knox (1994), daha geniş bir yelpazedeki kentsel gelişmelere daha uygun olan şehir genişlemesinin kentsel coğrafya modelini tanımlamaktadır. Bu model, ilk kentleşmeden sonra doldurma aşamalarını, konut stoku eskidiğinde seviyenin düşürülmesini, bir azalma, incelleme aşamasını ve son bir rehabilitasyon veya soylulaştırma aşamasını içerir. Suç açısından bakıldığında, ilk kentleşme birçok genç aileyi beraberinde getirir ve bu da bu bölgelerdeki çocukların gençlik yıllarına aynı anda kent içinde erişmeleriyle sonuçlanabilir. Düşme ve azalma aşamaları, suç fırsatlarını hızlandıran sosyal ve yapısal ihmal nedeniyle suç artışlarına ve nüfus değişimi nedeniyle bölgedeki sosyal uyumun bozulmasına da neden olabilir. Bu noktalar, suça yol açan belirli teorik koşullar belirlenebilirse, bu koşulların nerede mevcut olduğunu belirlemenin suçun nerede meydana gelme olasılığının daha yüksek olduğunu belirlemede değer sunabileceği yönündeki argümanı güçlendirmektedir. Rehabilitasyon veya soylulaştırma aşamaları, evlerinde ve diğer mülklerinde iyileştirilmiş güvenlik özelliklerini karşılayabilecek daha varlıklı bir nüfusun yeniden dahil edilmesinin neden olduğu suçta bir azalmayla sonuçlanabilir (Knox 1994).

2.11.4. Rutin Suç Aktivitesi

Rutin faaliyet perspektifi başlangıçta yağmacı suçun makro düzeyde bir açıklaması olarak başlamıştır. Ancak yıllar içinde suç fırsatlarını daha geniş bir şekilde değerlendirmek için değerli bir mekanizma sağlamak üzere ilerlemiştir. Çalışmalarda değişen istihdam kalıplarını ve işyerlerinde dışarıda oldukları için gün içinde daha az insanın evde kalmasıyla ortaya çıkan suç fırsatları incelenmiştir (Cohen ve Felson 1979).

Rutin faaliyet perspektifi, bir suçun meydana gelmesi için üç bileşenin gerekli olduğu basit fikrine dayanmaktadır. Bu bileşenler, olası bir suçlunun varlığı, uygun bir hedefin varlığı ve yetenekli bir koruyucunun yokluğudur. Hedefin mutlaka bir kişi olması gerekmez; bunun yerine binalar, araçlar veya diğer mülkler ve nesneler olabilir. Benzer şekilde, koruyucu sadece bir polis memuru, güvenlik görevlisi veya bir komşu gibi bir kişi olmayabilir. Kapalı devre televizyon gözetleme sistemlerini veya bir araba alarmini da koruyucu olabilir. Üç bileşenin yani suçlu, hedef ve koruyucu eksikliğinin suç için gerekli kimyayı sağlamak üzere zaman ve mekânda bir araya gelmesi gerekir (Felson 1998). Zaman ve mekândaki bu buluşma tesadüfi değildir, insanların rutin faaliyetlerini sürdürmesini içeren günlük yaşamın doğal ritmi tarafından belirlenir. Rutin aktivite perspektifi yalnızca suçluları, hedefleri ve koruyucuları tartışmaz, aynı zamanda bu bileşenlerin her birine önemli nitelilikler ekler. Yani, bazılarının belirli türdeki hedeflere yönelmek için gerekli teknik bilgi ve beceriye sahip olmaması nedeniyle, tüm suçlular *muhtemelen suçlu değildir*. Benzer şekilde, erişilemez olabileceğinden veya çok iyi savunulabileceğinden, tüm hedefler *uygun hedefler değildir*. *Pek çok nesne ve insan koruyucu olabilse de, farklı zamanlarda yetenekli koruyucu olamayabilirler*. Rutin aktivite yaklaşımı aşağıdaki basit denklem ile özetlenebilir:

$$\text{Olası suçlu} + \text{Uygun hedef} - \text{Yetenekli koruyucu} = \text{Suç fırsatı}$$

Bu üç bileşenin ve bunların niteliklerinin birleşimi, suç riskinin, insanların hayatlarındaki günlük faaliyetler boyunca yaptıkları hareketlerle birlikte zaman içinde değişmesini zorunlu kılar. Yani, zaman ve mekândaki bu buluşmalar rastgele olmadığından, verilerde gözlemlenen örüntüler bu rutin faaliyet ilkeleriyle ilişkili olarak değerlendirilebilir. *Suçlular için* Felson (1995) *idareci* kavramını ortaya atmıştır. Sorumlu, suçlunun davranışını etkileyebilecek üçüncü bir kişidir. Örneğin, bir ebeveyn, bir öğretmen veya kişinin adını ve kimliğini bilen veya belirleyebilecek ve suçlunun saygısını kaybetmek istemeyeceği herhangi bir kişi, bir idareci olabilir. Yer yöneticileri, resmi olarak bölgeden sorumlu olmasalar bile bir

yeri kontrol edebilen kişilerdir. Bu yeniden tanımlama önerilmektedir çünkü bir yerin kontrolünün bir kişinin, bir yer yöneticisinin varlığıyla belirlenmesi gerekmemektedir, bunun yerine o yerin daha iyi yönetilmesiyle kontrol edilebilmektedir. Örneğin, bir alanın fiziksel tasarımını değiştirmek, arabaların çalınmasını zorlaştıracak şekilde bir otoparka veya kapalı otoparka güvenlik bariyerleri koymak gibi, yeri kolaylaştıran kontrolleri iyileştirerek bölgeyi suça daha az elverişli hale getirebilir.

2.11.5. Suç Fırsatları ve Suç Kontrolörleri

Uygulamada suç sorunu bileşenleri analizi, rutin faaliyet ve suç fırsatı perspektifinden bakılarak suçun nedenleri ve bu nedenleri etkileyebilecek mekanizmalar üzerine odaklanılmasına yardımcı olur. Kontrolörlerin bileşenlere dahil edilmesi, eğer suç fırsatı teorik perspektiflerden yararlanılarak açıklanabilirse, bir veya daha fazla kontrolör tipini içeren faaliyetlerin suç fırsatına karşı koyabileceğini ve en aza indirebileceğini göstermektedir. Bu nedenle rutin faaliyet perspektifi, suçluların, hedeflerin ve koruyucuların bir araya gelmesinden kaynaklanan ve günlük yaşamın ritmi tarafından belirlenen suç fırsatlarının rastgele olma ihtimalinin düşük olduğunu ve bunun yerine zaman ve mekânda kalıplar oluşturduğunu da gösterir. Davranış kalıplarının rutin faaliyet ilkelerine dayalı olarak, bu şekilde dikkate alınmasının ardından, suçun oluşması da önlenabilir. Hedefler doğrudan koruyucular tarafından denetlendiğinde suç olasılığı en azdır. Bu nedenle, eğer coğrafi analiz teknikleri suçtaki rutin faaliyet terimleriyle açıklanabilecek mekânsal kalıpları gözlemleyebilirse, bu kalıpların yorumlanması bu suç fırsatlarını ortadan kaldırmaya yönelik etkili araçların belirlenmesine yardımcı olabilir. Ancak hedefin uygunluğu zaman ve mekâna göre değişebilir. Her ne kadar rutin faaliyet perspektifi suçun meydana gelme ihtimalini değerlendirmek için genel bir model sağlasa da, mevcut hedeflerin bir suçlu için çekiciliği farklılık gösterebilir (Felson, 1995).

Clarke'ın (1999) uygun veya sıcak bir hedefin temel özelliklerine ilişkin görüşleri şöyledir:

- **Gizlenebilirlik:** Çalındıktan sonra kolayca gizlenebilen şeylerin çalınma riski daha yüksektir.
- **Çıkarılabilirlik:** Bir şeyin bulunduğu yerden çıkarılması ne kadar kolaysa çalınma riski de o kadar artar.
- **Kullanılabilirlik:** Bol miktarda bulunan nesneler en fazla risk altındadır.

- **Değerlilik:** Bir öge ne kadar değerli kabul edilirse ve çalıntı mallar piyasasında olası yeniden satış değeri ne kadar yüksek olursa, hırsızlığın hedefi olma riski de o kadar yüksek olur.
- **Keyiflilik:** Bir üründen ne kadar keyif alınabildiği, o ürünün potansiyel hırsızlık riskini belirler.
- **Tek kullanımlılık:** Birçok öge başkalarına satılmak veya takas edilmek üzere çalınır, bu nedenle tek kullanımlık, bir ögenin hırsızlık riskinin önemli bir özelliğidir.

Ratcliffe (2002), rutin aktivite yaklaşımının Avustralya'nın Sidney kentindeki araç suçlarını açıklamaya nasıl yardımcı olabileceğini göstermiştir. Ratcliffe'in analizi, plajlara yakın varlıklı banliyölerde araç suçlarının gece saatlerinde en yüksek seviyede olduğunu ve ana hedeflerin pahalı arabalar olduğunu belirlemiştir. Bu arabaların hedeflenmesi, yalnızca araçların değerli olması nedeniyle değil, aynı zamanda bu bölgelerde çok az sayıda sakinin arabalarını park edebilecekleri özel garajlara sahip olmasındandır. Araç suçu, gece boyunca yoğunlaşmıştır çünkü arabalar uygun hedeflerdir ve geceleri hırsızların eline daha fazla ulaşabilir ve gece saatleri çok az sayıda yetenekli koruyucu vardır. Rutin faaliyetler ilkeleri kapsamında suç fırsatı ve hedeflerin mekânsal düzenlemesi, kayıtlı suç verilerinden elde edilen kalıpların hırsızlığa eğilimli hedefleri belirlemesi halinde, bu hedeflerin muhtemelen bir veya daha fazla kişi tarafından hırsızlık açısından yüksek riskli ögeler olmaya devam edeceğini öne sürmektedir. Bu çekici hedeflerin dağılımı rastgele değildir, dolayısıyla eşyaların çalındığı yerlerin mekânsal modellerinin analizi, hırsızlıkların neden belirli yerlerde gerçekleştiğini, diğerlerinde gerçekleşmediğini açıklayabilir. Bu nedenle ilk zorluk, hırsızlıkların nerede gerçekleştiğini ortaya çıkarmaya yardımcı olacak mekânsal analiz tekniklerini uygulamaktır. Bunu yaparak, bu çekici hedeflerin en yaygın olduğu alanlar, önleme girişimlerinin en fazla fayda sağlayabileceği yerler olacaktır. Bu teorik ilkeler çerçevesinde düşünmek, verilerde gözlemlenen kalıpların yorumlanmasına ve suç faaliyetlerine karşı koymanın potansiyel yollarının belirlenmesine yardımcı olabilir (Ratcliffe, 2002).

Rasyonel seçim perspektifi bir suç fırsatı sunulduğunda suçlunun karar verme sürecini dikkate alan bir çerçeve sağlar. Aynı zamanda suçlunun karar verme sürecini etkileyecek ve dolayısıyla suç teşkil eden davranışlarına karşı koyacak olası stratejileri değerlendirmek için de kullanılabilir. Çoğu suçlunun, bir suçu işlemek için bazı artıları ve eksileri (yani yakalanma şansına karşı verilen ödüller) tartarak bir tür karar verdiği bilinmektedir (Clarke ve Felson 1993). Bu karar verme süreci, suç işlemenin oldukça rasyonel bir karar olduğunu ve suçlunun

bir tür arzu veya hedefe ulaşmaya çalışırken suç işleyeceğini ileri sürmektedir. Amaç, değerli bir eşyanın çalınması gibi bir tür kazanç elde etmek, rakip bir gruba karşı şiddet içeren bir eylemde bulunmak ya da aile içi şiddet eyleminde olduğu gibi bir partner üzerinde hakimiyet kurmak olabilir. Alternatif olarak amaç, cinsel saldırıda, tacizde veya bir kişiye başka bir şekilde zarar vermede olduğu gibi kişisel zevk veya tatmin aramak olabilir. Failin amacına ulaşmasını sağlayacak meşru yol mevcut değilse, cezai fırsat ortaya çıktığında karar verilebilir. Suçlular tüm sonuçları dikkate alamayabileceğinden, karar tamamen hesaplanmış bir karar olmayabilir. Cezai karar verme sürecinin genel olarak iki bölümden oluştuğu düşünülebilir. Bunlardan ilki, genel olarak suç faaliyetine dahil olmaya yönelik uzun vadeli, çok aşamalı bir kararı içerir (suç işleme kararı). İkinci kısım, sunulan bir fırsatı yakalamak için daha kısa vadeli, daha acil bir karardır (kriminal olay kararı). (Cornish ve Clarke 1986).

Alkol, uyuşturucu, akran baskısı veya sınırlı eğitim gibi faktörler elbette tüm suçluların kararlarının tamamen rasyonel olmadığı anlamına gelir ve bu da *sınırlı rasyonellik* olarak da bilinen *sınırlı rasyonellik* ile sonuçlanır (Newman, 1997).

Suçların mutlaka yüksek düzeyde bir planlamayla işlenmesi gerekmesede, suçun işlenmesinde karar almayı hangi faktörlerin etkilediğini dikkate almak yine de faydalıdır. Bir suçlunun vermesi gereken karar verme sürecini değerlendirmeye yönelik yararlı bir çerçeve, çaba, riskler, ödüller, mazeret kolaylığı ve provokasyonlarla ilgili seçimleri düşündürmektedir. Duruma bağlı suç önleme konusuna aşina olan ve keskin gözlemlere sahip olanlar bu beş terimi tanıyacaktır. Burada, rasyonel seçim teorik ilkeleriyle ilişkili bileşenlerin açıklanmasına yardımcı olmak için suçlunun karar verme perspektifinden dahil edilmiş ve ele alınmıştır. Uyuşturucu ve alkolün etkileri suçluların rasyonelliğini sınırlayabilir, ancak geriye kalan, suçluya suç işleme fırsatı sunulduğunda yine de vermesi gereken acil karar verme sürecidir. Örneğin, bir sokak soygunu yapma niyetinde olan ve aynı zamanda o sırada uyuşturucu bağımlısı olan bir kişinin, suçun işlendiği noktada tamamen rastgele bir şekilde davranması pek mümkün değildir. Bunun yerine, rasyonel seçim perspektifi ilkelerine dayalı olarak suçlu, fırsatların mevcut olduğu bir alanda en iyi kimi hedef alacağını ve suçun işlenmesindeki başarı şansını değerlendirecektir. Hedefin karşılık vermemesi ve hedefin çalınmaya değer bir eşyaya sahip olması suçlunun gözünde kritiktir. Mekânsal anlamda, suçlunun faaliyet gösterdiği ortam ve dolayısıyla suç kalıpları da yerden yere değişiklik göstermektedir. Rutin faaliyet yaklaşımı, bir suçun meydana gelebilecek tüm kimyaya sahip olup olmadığını belirlemek için bir model sağlarken ve rasyonel seçim perspektifi, bir suçlunun nihai suç işleme kararının ardındaki düşüncenin bir kısmını belirlemeye olanak

sağlar. Suçun nerede ve ne zaman meydana gelebileceğini açıklar. Suç modeli suçun suçlunun alışılmış alan kullanımıyla ilişkisini inceleyerek suçlunun mekânsal dağılımı ve suçun mekânsal dağılımı gibi iki alanı bir araya getirmeye yardımcı olur (Bottoms ve Wiles 2002:638).

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Ortaokul Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında kazandırılması hedeflenen mekânı algılama ve çevre okuryazarlığı becerilerinin suç coğrafyası kapsamında kişinin kendini ve çevresini olası suç ve suçlu durumlarından koruyabilmesine katkısı olup olmadığı nitel araştırma yöntemi ile araştırılmıştır.

3.2. Evren / Örneklem

Literatür taraması ile elde edilmiş çalışmaların bütünüdür. Mekân, çevre ve coğrafyanın suç ile ilişkisinin araştırıldığı akademik çalışmalar, kitaplar, makaleler ve diğer kaynaklardır.

3.3. Veri Toplama Tekniği

Bu çalışmada elde edilecek olan veriler için kullanılan veri toplama yöntemi doküman incelemesidir.

3.4. Verilerin Analizi

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında verilen mekânı algılama ve çevre okuryazarlığı becerilerinin suç coğrafyası ile ilişkisini açıklayabilmek için veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Çevre Okuryazarlığı Becerisinin Kriminal Anlamda ve Araştırmalarda Faydaları

Okuryazarlık kavramlarından birisi olan çevre okuryazarlığı, ekolojik sistemlerin nasıl işlediğinin ve bu sistemlerin insan yapımı sistemlerle nasıl etkileşime girdiğinin açıklanmasıdır (Selanik-Ay ve Yavuz, 2016:34). Çevre okuryazarlığı kavramını ilk kez kullanan Roth (1968), kavramı çevre konusunda temel bir bilince, farkındalığa ve anlayışa sahip bireyler olarak kullanmıştır. Rockcastle (1989) çevre okuryazarlığını, insanlar ile canlı ve cansız maddelerden oluşan doğal çevre arasındaki etkileşimlerin anlaşılması olarak açıklamaktadır.

Karatekin (2011) çevre okuryazarlığını; “Sosyo-politik, tarihi, kültürel, çevresel ve ekonomik koşullardan etkilenen kişisel öğrenme süreçlerinin inşası” olarak tanımlanmaktadır.

Çevre okuryazarlığı, insanların çevreleriyle olumlu ilişkiler kurmak için sahip oldukları tutumlar, beceriler, anlayışlar, zihinsel alışkanlıklar ve gözlemlenebilir davranışlar bütünü olarak tanımlanabilir (Roth, 1992).

Çevre okuryazarlığı olan kişiler, ekolojik sistemlerin nasıl çalıştığı ve insanların gerçekleştirdiği çeşitli faaliyetlerin bu sistemleri nasıl etkilediği konusunda gerekli bilgi, farkındalık ve anlayışa sahip kişilerdir (Kaplowitz ve Levin, 2005).

Roth (1992) çevre okuryazarlığına sahip kişilerin, doğa ile insan arasındaki bağlantıyı kabul ettiklerini, insan ile çevrenin ayrılmaz bir bütün olduğunu anladıklarını, teknolojinin çevre üzerindeki etkisini fark ettiklerini ve çevre hakkında öğrenmenin devam eden bir süreç olduğunun farkına vardıklarını ileri sürmektedir.

McBeth ve Wolk (2010) da çevre okuryazarlığı düzeyine ulaşmanın üç boyutta gerekli farkındalıkla mümkün olduğunu belirtmiştir. Bunlar bilgi, duyarlılık ve davranıştır.

Roth (1992) çevre okuryazarlığının bilgi, beceri, tutum ve değerler, bireysel sorumluluk, çevre bilinci ve aktif katılım olmak üzere altı bileşenden ve bilgi, beceri, duygulanım ve davranış olmak üzere dört ana boyuttan oluştuğunu belirtmektedir. Ayrıca çevre okuryazarlığını nominal, işlevsel ve operasyonel olmak üzere üç düzeyde inceler. Bu bağlamda çevre okuryazarlığı ile ilgili ilk durum çevre okuryazarlığının ilk seviyesidir ve temel bilişsel farkındalığın ve bazı anlayışların başlangıcıdır. Bu çevre okuryazarlığı düzeyinde kişi, çevreye ilişkin temel kavramları ve bu kavramların anlamlarını ve

doğanı temel bileşenlerini bilir. Hem doğanın hem de toplumun değerinin farkındadır. Sorunları tespit etme yeteneği vardır. Çevrenin kalitesini artırıcı davranışlar sergiler. İşlevsel çevre okuryazarlığı, çevre okuryazarlığının ikinci düzeyidir. Bu düzeyde kişi, bilginin günlük hayatta aktarılması ve kullanılması yoluyla belirli konulardaki becerilere odaklanır. Operasyonel çevre okuryazarlığı, çevre okuryazarlığının en üst düzeyidir. Bir kişi etrafındaki dünya hakkında derin bilgiye sahiptir. Çevre sorunları hakkında sürekli olarak çeşitli bilgiler alır. Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak için edinilen bilgiyi sorumlu çevresel davranışa dönüştürür. Çevre konularında bilimsel süreç becerilerini kullanır. Hem çevreye karşı farkındalık hem de duyarlılık yüksektir (Roth, 1992:28-32).

Uygulamalı çevre okuryazarlığına vurgu yapan Roth (1992), insanların çevreyle etkileşimde bulunmada ve sorunların çözümünde sorumluluk almada aktif rol oynadıklarını vurgulamaktadır. İnsanların sosyal yaşamda yerini alması, gerekli bilgi, beceri ve değerleri kazanması ve kişiliğini geliştirmesi açısından oldukça önemli bir yer tutan eğitim, gerekli farkındalık ve duyarlılığın sağlanmasında kuşkusuz önemlidir. Çevre sorunlarının çözümünde insanlar. Nominal düzeydeki çevre okuryazarlığından operasyonel çevre okuryazarlığına kadar çevre okuryazarlığına ilişkin tüm süreçler, insanlara ancak eğitim yoluyla kazandırılabilir (Demir ve Demir, 2020)

Sosyal bilgiler dersi öğretim programının genel yapısı çevre okuryazarlığı perspektifinden incelenmiştir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan spesifik kazanımlardan ikisinin çevre okuryazarlığı ile ilgili olduğu söylenebilir. Bu iki spesifik amaç şunlardır:

1. “Yaşadıkları çevrenin genel coğrafi özelliklerini ve dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlarla çevre arasındaki etkileşimi açıklamak ve mekânsal farkındalık becerilerini geliştirmek.
2. Doğal çevre ve kaynakların sınırlılıklarının farkında olmalarını, çevre bilinciyle doğal kaynakları korumaya çalışmalarını ve sürdürülebilir çevre anlayışına sahip olmalarını amaçlamaktadır.

Bu çalışmanın konusuyla ilgili olarak kriminal anlamda ve araştırmalarda faydalanılabilecek Çevre Okuryazarlığı konuları ve öğrencilerin ulaşacakları seviye sınıflara göre aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 4.1. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Konu ve Kazanımlarının Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımında Öğrencilerin Ulaşacakları Bilgi Seviyesi Ve Bunu Kriminal Açından Kullanabilme Olanaklarıyla İlgili Yorumlar

İnsanlar, Yerler, Çevreler ve Yaşadığımız Yer, Çevresindeki herhangi bir yeri konumuyla ilgili çıkarımlarda bulunur.	<i>Çevresine ait konum, yapısal özellikler ve demografik yapısıyla ilgili bilgilenmiş ve bu bilgilerden ne gibi sonuçlar çıkaracağına dair bilinçlenmiş öğrenci bu faktörler ışığında aile olarak yaşadığı ve eğitim gördüğü çevrede kriminal olaylar yönünden hangi konumların, hangi yapısal özelliklerin risk teşkil ettiği, bunların hangi altyapıdan gelen insanları ne şekilde suça yönlendirebileceği, işlenmiş suçların çevresel odaklarının nereler olabileceği konusunda farkındalık geliştirir, bu çevre unsurlarından nasıl korunacağını ve ilişkilerini nasıl kuracağını sağlıklı olarak tespit edebilir. Olan olaylar ve olması beklenen olaylarla ilgili, kendi öğretmen ve ilgili birimlere çok faydalı olabilecek yorum kapasitesine erişebilir.</i>
Günlük yaşamında kullandığı mekânları krokisini çizer.	<i>Kriminal olaylardan korunmak için nerelerde bulunmaması gerektiğine dair zihinsel ve gerekirse çizim olarak kroki oluşturabilir ve günlük hayatında tedbir olarak bunu takip edebilir. Krokideki diğer yerler genel olarak muhtemel suç ve suçlu noktaları olabilir, kullanmadığı güzergâhlar suça olanak tanıyan ve suç unsurlarının giriş ve kaçışta kullandıkları güzergâhlardır.</i>
Yer tarifi yapar, yaşadığı çevredeki doğal ve insana ilişkin unsurları ayırt eder.	<i>Kriminal olaylarla ilgili muhtemel suç odaklarının nereler olabileceğini, çevresindeki insan unsuru özelliklerine göre kimlerin bu yerlerle bağlantılı olabileceğini anlamakta yetkin olur. Gerek bireysel olarak gerekse kendi çevresine, gerekirse ilgili yetkililere alınacak tedbirler ve yapılacak işlemler konusunda yardımcı olur.</i>
Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	<i>Çevredeki yüksek, alçak bölgelerin, suç eğilimine katkıda bulunabilme nedenlerini anlamayı kolaylaştırır. Yüksek yerlerin genelde alçak bölgelerden gelen güvenlik güçlerinin gözetlenebilmesine olanak verdiğini, dolayısı ile suç odaklarının buraları gizleme yeri olarak seçebileceklerini anlayabilir.</i>

Tablo 4.2. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Konu ve Kazanımlarının Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımında Öğrencilerin Ulaşacakları Bilgi Seviyesi Ve Bunu Kriminal Açından Kullanabilme Olanaklarıyla İlgili Yorumlar

Üzerinde yaşadığı yer ve çevrenin yeryüzü şekillerini kavrar.	<i>Çevre ile ilgili derslerden aldığı teorik bilgilerin ışığında gerek ilgili çevre ile ilgili görsel kaynakları bulmak isteyerek, kendi çevresinde yaşarken daha bilinçli gözlem yaparak fiziken ve zihnen haritasını genel olarak çizebilir. Bunlara dayanarak sözlü ve işaretli açıklamalarda bulunabilir. Bunlar kriminal olaylardan korunmak, olan olayları çözmek ve tedbirler almak için fayda sağlayabilir.</i>
Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar	<i>Çevredeki iklimin insan mizacını, dolayısı ile davranış ve suç davranışlarına da nasıl etki edebileceğini anlayabilir, farklı iklimlerden gelenlerin suça yatkınlıklarıyla ilgili yorum ve tahminlerde bulunabilir. Birey olarak “Rastgele gözlemcilikteki bilinç düzeyi artar.</i>
Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.	<i>Bu konulardaki bilgi donanımı hangi grupların, ne tür insanların nerelere daha çok yerleşme eğiliminde olabileceklerine dair fikirler verir. Bunlar suç odakları için cazibeli yerleşim alanlarını da işaret eder.</i>
Yaşadığı çevredeki çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular. Afetler ve Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.	<i>Bu bilgiler aynı zamanda çevre sorunlarına neden olan kültürel özellikleri ve insan topluluklarının genelde hangileri olduğunu anlamaya yardımcı olur. Bu çevresel duyarlılık ve disiplinsizlik nedeni olanların kişiliklerinde ve topluma saygılarında zafiyet olduğunun, fırsat bulduklarında suç işlemekten çekinmeyeceklerinin göstergesidir. Ders konuları bu konudaki farkındalığı sağlayacaktır.</i>

Altıncı sınıf derslerinde kriminal alanda kullanılabilecek konulara rastlanmamıştır.

Tablo 4.3. Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Konu Ve Kazanımlarının Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımında Öğrencilerin Ulaşacakları Bilgi Seviyesi Ve Bunu Kriminal Açıdan Kullanabilme Olanaklarıyla İlgili Yorumlar

Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	<i>Yerleşmeyi etkileyen faktörlerle ilgili bilgilenme kimlerin yerleşmek için nereleri seçtiği, örnek kriminal olayların yerleşmek için tercih edilen yerler ve insan gruplarıyla olan bağlantısını, yeni yerleşimcilerle önceki olaylarla ilgili kişiler arasında direk veya genel olarak kültür, eğitim düzeyi ve mantalite açısından bağlantılar olabileceğine dair fikirler oluşmasını sağlar. Bunlar kriminal açıdan değerli veriler sunabilir.</i>
Türkiye’de nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar.	<i>Nüfus dağılımı ile ilgili bilgiler üretim şekli, sosyokültürel yapı, eğitim ve dolayısı ile kriminalite ilgili bakış açıları sağlar. Hangi tür yapıların tipik olarak nasıl insanlar yetiştirebileceğine, düşünme şekillerine, algılarına, akıl yürütme yöntemlerine ve olayları değerlendirebilme ve sonuçlarını düşünebilme yeteneklerine dair fikirler sunar. Kriminal bilimler için olay çözümleme ve önlemler bakımından önemli veriler sağlar.</i>
Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.	<i>Göçün hem kriminal nedenlerden olabildiği gibi aynı zamanda kriminal olaylarında nedeni olabileceğine dair fikirler bu derslerden edinilen bilgilerin yorumlarından çıkarılır. Göç nedeninin, göç edenlerin içinde bulundukları durumdan dolayı suç fırsatlarında yaralanmak eğiliminde olabilecekleri ya da geldikleri sosyal yapının bu konuda nasıl bir eğilim sağlayacağı yönünde genel yargılara varabilirler.</i>

4.2. Mekanı Algılama Becerisinin Kriminal Anlamda ve Araştırmalarda Faydaları

Eğitim alanında Türkiye’de konuyu ilk ele alan araştırmacılarından biri “Coğrafya eğitiminde görselleştirmenin öneminin vurgulanması mekânsal algılamaya pedagojik bir bakış” isimli çalışmasıyla Taş olmuştur (Güler, 2010). Mekanı algılama becerisinin kriminal anlamda ve araştırmalardaki faydaları ve yorumlar aşağıda tablolastırılarak verilmiştir.

Tablo 4.4. Mekanı Algılama Becerisinin Kriminal Anlamda Ve Araştırmalardaki Faydaları Ve Yorumlar

Herhangi bir mekânla ilgili temel bilgilerin öğrenilmesi, günlük işleri kolaylaştırır.	<i>Mekân bilgilerinin günlük işleri kolaylaştırması kişiye yaşadığı olağan durumlarda ya da anlık karar verme zorunluluklarında yön vermesiyle olur. Kriminal bir olay olması durumunda bu bilgiler kişinin olay mahallinden güvenli alanlara nasıl yönelebileceği ve gerektiğinde suç faillerinin kaçış ve muhtemel konuşlanma yerleri hakkında fikir oluşturur. Bu kişisel korunma ve olay çözümü için önemlidir.</i>
Mekânı algılama becerisi, bireyi ekonomik ve sosyal yönden kuşatan tüm çevresini doğru bir şekilde anlamlandırabilmeyi ifade eder.	<i>Bu bilgilerle kişi mala yönelik suçların ve bu suçları işleyecek sorunlu sosyal yapılarla ilgili fikirler de oluşturur. Hangi mekânda etraftan cazip görünecek ve suça yöneltecek mal, kıyafet gibi faktörleri değerlendirebilir, zorunlu hallerde bu unsurlardan arınmış şekilde ilgili mekânda bulunur, çevresini uyarır, olmuş vakalarla ilgili yorumda bulunabilir.</i>
Kişinin günlük hayatta sıklıkla kullandığı yolları ve yönleri tanınması, bulunduğu yerin konumunu bilmesi ve zihnine kodlaması mekânı algılama becerisi ile yakından ilgilidir.	<i>Kriminolojide yol oldukça temel bir argümandır. Suça eğilimli özellikle kasti suç işleyenler bu konuya çok dikkat etmektedir. Aynı şekilde yollarla ve yolların yönelttiği konumlarla ilgili önceden edinilen bilgiler suçluların takibinden ve hedefi olmaktan kişiyi korur, vaka durumunda suçlunun takibi ve konumunun tespiti bakımından oldukça faydalı olur.</i>
Özellikle öğrencilerin gündelik yaşamlarında bir yere giderken en kısa güzergâhı kullanabilmeleri, mekânlar arasında ilişki kurabilmeleri ve yerleşimleri algılayabilmeleri yaşadıkları çevre ile uyum sağlayabilmeleri açısından büyük önem arz etmektedir (Öcal, 2007).	<i>Uyum sağlamanın bir yönü de suçtan korunmak ve suç mekânlarıyla ilişkiye geçmeyerek onların muhtemel manipülasyonlarından da uzak durabilmektir. Özellikle mali hususlara tekabül eden suçlara normal kişileri eğilimlendirmek, mali sıkıntıda ya da daha çok istemeye yatkın karakterdeki kişiler ise oldukça kolay olabilir. Para en aklı başında, en makul yapıdaki bir insanı yoldan çıkarabilecek bir vasıttadır.</i>

4.3. Coğrafi Düzenleme Yoluyla Suçun Önlenmesi

Coğrafi profillemeye, seri tecavüz, seri hırsızlık, seri cinayet, banka soygunu, adam kaçırmaya, kundakçılık ve bombalama gibi vakalarda etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Altmışlı yıllarda geliştirilmiş olsa, Zodyak'ın bilişsel haritası hakkında daha iyi bilgi bile sağlayabilir. Etkin bir coğrafi profilin yapabileceği şey, araştırmacıların kapı kapı dolaşıp polis gözetleme gözetimi kuracakları alanı daraltmalarına yardımcı olacak bilgiler sağlamaktır. Ayrıca şüphelilere öncelik verebilir, bilgilerin bağlantı analizi için stratejiler geliştirebilir ve hatta bir şüpheliyle etkili bir yalan makinesi oturumu düzenlenmesine

yardımcı olabilir. Yine de bir suç mahalli, suçlunun mekansal algısı ve hareketliliği hakkında ipuçları sağlasa da, psikolojik motivasyon, organizasyon derecesi ve yaşam tarzına dair içgörünün de soruşturmaya önemli bir katkı sağladığı bir gerçektir. Yine de bazı eleştirmenler her ikisinin de yetersiz kaldığını düşünmektedir. Criminal Profiling'in yazarı Brent Turvey'e göre, coğrafi profillemeye, özellik analizi veya gelecekteki suç tahmini gibi, tek bir davranış belirtisine örneğin suç yeri seçimine çok fazla güvenir ve genel duygusal bağlamdan anlam çıkarmaya çalışır. Kendisi, coğrafi profillemenin aynı bölgede faaliyet gösteren iki benzer suçlu arasında ayırım yapamayacağına ve suçları yanlışlıkla yanlış kişiye atfedebileceğine inanmaktadır. Ayrıca bunun yalnızca suçlunun gerçekten suç çemberinin içinde veya yakınında yaşadığı durumlarda işe yaradığına inanır. Sıklıkla yapılan bir diğer eleştiri ise coğrafi profil oluşturmanın nesnel ölçümler içermesine rağmen hâlâ öznel yoruma dayanması ve bu durumun onu yorumlayanın deneyim ve becerisine tabi kılmasıdır. Ancak sorumlu soruşturmacılar, coğrafi profil çıkarmanın yalnızca bir soruşturma aracı olduğunu ve tek başına suçları çözmediğini bilir. Ayrıca coğrafi profillemenin seri tipteki suçlarda en iyi şekilde kullanıldığı konusunda da hemfikirdirler, çünkü herhangi bir profil oluşturma sistemi model analiziyle en iyi şekilde çalışır ve modeller daha az olay yerine daha fazla suç mahalli ile daha kolay vurgulanır. Başarı ne kadar fazlaysa, diğer yerlerdeki kolluk kuvvetlerinin de görev güçlerini bu yöntem konusunda eğitmesi ve mevcut veri tabanlarına ekleme yapma olasılığı da o kadar yüksektir. Eleştirmenlerin söylediklerine rağmen, coğrafi profillemenin sağladığı bazı başarılar inkâr edilemeyecek kadar çarpıcıdır (Ramsland, 2015).

Suç ve mekân arasındaki bu ilişki, kriminolojide suç coğrafyası olarak da bilinen suçluluk bölgeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşım, 'Suçlunun içinde bulunduğu ortamın özelliklerinin onu suç işlemeye sevk edip etmediğini gözlemleme, analiz etme ve inceleme yöntemini uygulayarak suçun mekândaki dağılımını belirlemek ve bu şekilde suça işaret etmek olarak özetlenebilir. belirli bir yerin suçluluğu ile o yerin unsurları arasındaki korelasyon, dolayısıyla suçluluğun incelenmesidir (Dönmezer, 1994).

Mekânın toplumsal inşasını temel alan, diğer bir deyişle sosyal ilişkileri mekânın temel unsuru olarak gören yaklaşımlara uygun olarak, sosyal süreç ve mekân kaçınılmaz olarak birbirini etkilemektedir. Hırsızlığın evlerden, işyerlerinden, arabalardan çalmak ve araba hırsızlığı olmak üzere kendi kategorileri vardır. Hırsızlık başkasına ait taşınır bir eşyayı, sahibinin izni olmaksızın kendisinin veya başkasının menfaati amacıyla bulunduğu yerden almak olarak tanımlanır. Hırsızlık vakaları incelendiğinde, vakaların hem nüfus hem de konut ve ticari işlevler açısından en yoğun konumlarda gerçekleştiği görülmektedir. Konut

alanlarının merkezi bölgelerde ticari işletmeler kadar yer kaplaması, potansiyel suçluların bölgedeki kaos ve yoğunlaşmadan yararlanarak hırsızlık eylemlerine yöneldiklerini düşündürmektedir. Üst gelir gruplarına hitap eden yerleşimlerin bulunduğu mahalleler ulaşım akslarında yer alıyorsa bu mahallelerdeki konutlar öncelikli olarak hırsızlık amaçlı seçilmektedir. Ticari fonksiyonlar şehrin tamamına hitap eden önemli bir ulaşım aksı etrafında gelişmiş ve konutlar geceleri hareketsiz olan işyerlerinin yanında yer alıyorsa, bu durum, günün hemen her saatinde aktif olan ve geceleri kullanılmayan ticari aksa çok da uzak olmayan mekânların yanında yer alan bu konutların hırsızlığa karşı daha cazip hale gelmesine neden olmaktadır. Bu durum şehir güvenliği için önerilen karma kullanımın gerekliliğini doğrulamaktadır (Green ve Green, 2003).

Dağınık ve çarpık yerleşim alanları konutlardan hırsızlık yapılmasını kolaylaştırır. Bu durum, Wilson ve Kelling'in bir yerde yaygınlaşan suçun zamanla yakındaki yerleşim yerlerine de yayıldığını, kontrolsüz kalan suçun ise aynı yerde yaygınlaştığını öne süren "Kırık Cam" teorisini destekleyici niteliktedir. Teknik sistemlerden ve de mekânsal olarak gözetimden yoksun işyerlerine zorla girildiği görülmektedir. Bu, suçun fiziksel alanda çevresine yayıldığı ve suçluların genellikle aynı tür suçlar için aynı yerleri seçtikleri ve Brantingham'ın suçu çeken kentsel alanların belirtilen yerde yaygındır. Diğer yandan kent merkezindeki işyerlerinden hırsızlık oranının yüksek olmasının nedeninin alışveriş merkezleri, ofis blokları ve ofislerin bulunduğu ve yerleşim alanlarının az olduğu bir yer olduğu söylenebilir. Bu durum Brantingham'ın önerdiği gibi suç oluşumunu kolaylaştıran mekân sayısının fazlalığına işaret etmektedir (Brantingham, 1995). Özellikle ticari açıdan yoğun olan yerlerde, gözetleme sistemlerinin çalışmadığı ya da güvenliği sağlamak için kullanılan demir kepenklerin kullanıldığı pek çok kentsel mekânda Vandalizm vakalarının ortaya çıkması, mekânı kullananlarda suç korkusu yaratmakta ve mekânın güvensiz olduğunu ima etmektedir (Clarke, 1978).

Sonuç olarak, kent merkezlerinde, ticari fonksiyonların yoğun olduğu bölgelerde ve ana ulaşım akslarında, merkezden uzaklaştıkça konut, araç ve iş yerlerinden hırsızlık olaylarının yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bir diğer önemli bulgu ise yerleşim bölgelerinin yanında yer alan ticari birimlerin suçluların hedefi olma ihtimalinin daha düşük olmasıdır. Şehirlerin bazı bölgelerinde suçların diğer bölgelere göre daha yüksek oranlarda ve sürekli olarak işlendiği bir gerçektir ve bunun köklerinin yerel sosyal dengelerden kaynaklandığı görülmektedir. Suça yol açan sosyal güçlerin ortadan kaldırılması, suçu etkin bir şekilde önleyebilir. Bu durum suç işlemenin temel nedeninin kişisel özellikler değil, çevresel koşullar

olduğunu kanıtlamaktadır. Çevresel koşullar normalde suç fikri olmayan bir kişinin bile içinde suç güdüsü yaratabilir ve bunun açığa çıkmasına neden olabilir. Ortaya çıkış nedenleri, gelişimi veya özellikleri nedeniyle pek çok farklı disiplinin inceleme konusu olarak seçtiği suçun ana kaynağı kişilerdir. İnsanların belirli mekânlarda yaşaması ve suçların bu mekânlarda işlenmesi nedeniyle suç eylemleri kent coğrafyası açısından analiz konusu olarak karşımıza çıkmaktadır (Aksoy, 2017).

Dönmezer (1994)'e göre ortaya çıkan suç coğrafyası, 'suçun uzaydaki dağılımının CBS aracılığıyla belirlenmesi, suçlunun bulunduğu ortamdaki özelliklerin onu suç işlemeye yöneltip yönlendirmediğinin gözlemlenmesi, analiz edilmesi ve incelenmesi' olarak tanımlanabilir ve bu şekilde belirli bir yerin suçluluğu ile o yerin unsurları arasındaki korelasyona işaret ederek suçluluk incelenir. Bu şekilde suç coğrafyası, belirli bir yerin özgün yapısı ile o yerdeki suçluluk arasındaki karşılıklı ilişkilerin bilimi haline gelir. Yer ve zaman değişkenlerine dayalı konum. Suç davranışı, yer-zaman dağılımını kapsayan kriminolojik bir disiplindir. Bu disiplin, suçlulukla mücadele amacıyla genişleme, belirli uzay-zaman yayılımı ve bağlantı modelleri aracılığıyla demografik, ekonomik, sosyal, fiziksel ve kültürel unsurları tanımlamaya çalışır (Dönmezer, 1994).

Suç coğrafyası perspektifinin kurucuları Guerry ve Quetelet de teorinin bu perspektifi ortaya koymasını önemli görmektedir. Haritada görünen suçluluk sayıları. Çalışma alanındaki bu analizlerin tümü, Brantingham'ın kentsel kullanım ile suç yoğunluğunun örtüştüğü, kentsel suçla ilgili olarak dikkat çeken ve birincil müdahale alanlarını oluşturan 'faaliyet alanları' olarak adlandırdığı faaliyet alanlarının şekillenmesine yardımcı olmaktadır.

İmarın plansız, kaçak ve yoğun olduğu merkezler ve çevresi hırsızlık suçu için elverişli hale yerler gibi, ayrıca bu özellikleriyle insanlar üzerindeki oluşan stresi ve baskıyı artırdığından bölgedeki suç eğilimini de artırmaktadır. Düzensiz kent dokusu ve zorlaşan yaşam koşulları nedeniyle suç fikirleri oluşmaktadır. Dolayısıyla kırsal yaşamın getirdiği düşük nüfus yoğunluğu, komşuluk ilişkilerinin güçlü olması, insanların birbirini tanıması gibi özellikler bu alandaki güvenliğin doğal yollarla yani resmi olmayan gözetim sistemleriyle gerçekleştiğini göstermektedir.

Bir bölgede çoğunlukla kullanılmayan, boş alanlar, sanayi alanları ve yeni yayılan düzensiz oluşumlar artıyorsa dolayısıyla suç işlemeyi kolaylaştıran alanlar suçlulara kolay kaçma veya saklanma olanağı sağlıyorsa suç oluşumuna daha fazla katkı sağlar, kentsel güvensizlik duygusu artar. Ulaşım hatları ile suç alanları arasında doğrudan bir ilişkinin olduğu mutlaklıdır. Ulaşım yolları her zaman suçların formüle edildiği yerlerdir. Önemli ulaşım

hatları üzerinde yer alan küçük ölçekli işyerlerinin yeterli güvenlik sistemlerinin bulunmaması ve çoğunlukla geceleri ıssız olan alanlarda kümeler halinde yer alması, işyerine zorla girme ve hırsızlık olaylarını artırmaktadır. Şehir merkezlerinde karma kullanım eksikliği, özellikle geceleri pek çok alanın ölü bölge haline gelmesine neden olmakta, sokakları ıssız ve tehlikeli hale getirmektedir. Bu da suça katkı sağlayan en önemli faktörlerden biridir. Yeni gelişen, komşuluk ağlarının zayıf olduğu ve boş arsaların fazla olduğu bölgelerde hırsızlık vakaları çok fazladır (Jacobs, 1961).

4.3.1. Suçun Önlenmesine Yönelik Yöntem ve Araçlar

Suç türlerine göre yapılan suç yoğunluğu analizleri, müdahale yöntemlerini ortaya koymaktadır. Bu durumda suçlunun davranışsal suç türü ile suçu oluşturan mekânın özellikleri, suç türünün mekânsal olarak yoğunlaştığı alanlar için kesişmektedir. Bu kesişim aynı zamanda bölgede meydana gelen suç türüne ilişkin planlama ilkelerini, yöntemlerini ve araçlarını da tanımlamaktadır. Bu formülasyon ile suçun en fazla olduğu alanlara suçun en yoğun olduğu alanlar da eklenmiş ve planlama yöntemleri buna göre belirlenir. Zorluk suça yol açan sosyal faktörlerden olan sosyal ağların zayıflığı, nüfus ve yapı fazlalığı nedeniyle sosyal kontrolün azalması, düzensiz oluşum ve bu düzensizlik nedeniyle yaşam koşullarının zorlaşması, yabancıların tespit edilememesidir. İssız yerleşim alanları, güvensizlik, mahalle kültüründen uzaklaşma, şiddet eğilimi, karmaşık ve yoğunlaşan kent düzenlerinin yarattığı stres ve korku suç altyapılarıdır. Kentsel mekânda suçun oluşmasının bir diğer belirleyicisi de suçlunun bulunduğu yere göre eğilimi, yani fırsatçı ve kasıtlı olma üzere ikiye ayrılan suç davranışlarıdır. Suçlunun bu davranışı kentsel mekânın özelliklerine ve suçun türüne göre değişmektedir. Suçlu, göstereceği suç davranışını, suçun türüne ve ortamın kendisine sunduğu fırsatlara göre değiştirebilir. Kapkaç ve yankesicilik eylemlerinin çoğunlukla gözetimin olmadığı kalabalık alanlarda gerçekleşmesi buna önemli bir örnektir. Genel suç analizlerine dayalı olarak suç durum tablosunda oluşturulan müdahale yöntemleri aşağıdaki gibidir:

Teknik Kontrol Resmi Gayri Resmi Gözetim Teknikleri: Şehirlerde suçun azaltılmasında son dönemde kullanılan destekleyici çözümlerden biri de teknolojik sistemlerdir. Bunlardan en yaygın olanı, en önemlisi ve etik açıdan sorgulananı stratejik kentsel noktalara yerleştirilen alanı kontrol ettiği gibi kontrol edildiğini de açıkça gösteren güvenlik kameralarıdır. Bunların varlığı nedeni ile çoğu kimsenin güvenlik kameralarınca tespit edilme ve yakalanma korkusu ile bu kameraların bulunduğu açık alanlarda ve kapalı mekânlarda suç işlemekten çekindiği bilinmektedir.

Kalabalığın Doğal Gözetimi Yoğunlaştırmasına İzin Vermeyen Tasarım

Uygulamalarının Giderilmesi:Bir alanın, bir yaya ya da araç yolgüzergâhının yoğunluğunun fazla olması suç oluşumunu etkileyebilecek bir diğer mekânsal değişkendir. Karayolu olması doğal olarak yoğunluğunu ve suçluya erişilebilirliğini artıracaktır. Karayollarının yoğun kullanıldığı yerlerde yayaları etkileyen suçların nadiren yaşandığı gözlemlenmiştir. Bu durum erişilebilirlik ile suçun ters orantılı olduğu sonucunu doğurmaktadır. Böylece günün her saati insanlar ve araçlarla kullanılan alanlar güvenli olarak belirlenebilir.

Düzensiz Konut Alanlarının ve Çarpık Kentleşmenin Önlenmesi:Kent planları çerçevesinde alınan kararların, yapılan suç analizleri değerlendirilerek revize edilmesi gerekmektedir. Ana ulaşım hat vegüzergâhlarının, toplu taşıma durak ve duraklarının yer seçimi, yeni yerleşim alanlarının seçimi, dönüşüm ve soylulaştırma projeleri, alışveriş merkezlerinin yer seçimi gibi kent merkezlerini ilgilendiren her türlü planlama kararında, mekânların suç durumları araştırılmalıdır.

Toplumsal Bilinç ve Komşuluk İlişkilerinin Oluşturulması:Kentlilerin kentsel suçlara karşı bilinçlendirilmesi, suçla mücadele uygulamaların sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Kentlilerin kaçındığı, korktuğu veya güvensiz olarak tanımladığı yerlerin tespit edilmesi, birçok suç analizine fayda sağlayacak önemli veriler sağlayacaktır. Ayrıca sürecin devamı için kent halkının suçun önlenmesinde resmi olmayan gözetim sistemlerinin etkinliği ve suça karşı kişisel önlemler konusunda bilgilendirilmesi de dikkat çekicidir.

Kent Merkezindeki İşlevler ile Karma Kullanım İlişkisi:Kentsel arazi kullanımı ve mekânsal özellikler suç oranlarındaki en önemli değişkenlerden birini oluşturmaktadır. Konut dışında başka amaçlarla kullanılan alanlarda suç oranları daha düşüktür. Kentsel donanımdan yoksun alanlar günün belirli saatlerinde terk edildiği ve gözetim azaldığı için suç oranları artmaktadır.

Kentsel Tasarım Yoluyla Suçun Önlenmesi: Aydınlatma, kör noktaların ortadan kaldırılması, kentsel tasarım yoluyla suçun önlenmesinde sıklıkla başvurulacak mekânsal çözümlerden biridir. Yüksek ölçekli suç analizlerine göre belirlenen alanlarda suçun azaltılmasına yönelik mekânsal organizasyonların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan alandaki açık görüşü engelleyen, saklanma, gizlenme ve suçluya geçicide olsa dinlenme olanağı sağlayan, ses iletimine engel olan işlevini yitirmiş duvar, peyzaj, tabela, atıl araç, perde, eşya ve malzeme yığınlarının, hatta yapıların ilgili resmi kurum inceleme ve kararlarıyla çevreden, açık ve kapalı alanlardan kaldırılması gerekir.Kentsel tasarım yoluyla suçun önlenmesi yönteminin ana unsurları, önemli mekânların aydınlatmasının değiştirilmesi,

güvenlik kabinleri aracılığıyla halkta güvenlik duygusunun yerleşmesi, güvenlik kameralarının mevzuata uygun şekilde konumlandırılmasıdır. Kentte görmeye ve görülmeye engel olmayacak peyzaj düzenlemeleri hayata geçirmek, kör noktaları ortadan kaldırmak, kontrollü giriş-çıkış düzenlemeleri yapmak, kamusal ve özel alanlar için farklı tasarım biçimleri geliştirmektir.

Güvenlik Güçlerinin Görevleri, Rastgele Devriye Sistemi: Güvenli şehir planlamasına yönelik mekânsal kararların güvenlik güçleri tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Bu amaçla, gece ve gündüz nüfus hareketliliği farklı olan kent merkezleri ile geceleri ıssızlaşan ve böylece suç işlenmesini kolaylaştıran bölgelerde, yani suç analizleri sonuçlarına göre belirlenen bölgelerde rastgele devriye gezmeye başlanması, güvenlik kulübelerinin insanlara baskı hissi vermeyecek şekilde konumlandırılması da kentsel mekânda suçun azaltılmasına yönelik müdahale yöntemleri arasında yer almalıdır (Aksoy, 2017).

4.4. Suçun Önlenmesine Yönelik Yöntem ve Araçlar

Çevresel kriminoloji, mekânsal suç analizi ve coğrafi araçlar kullanılarak suçlu modellerinin araştırılması konularına her geçen gün artmaktadır. . Bu ilginin nedeni savunulabilir alan etrafındaki teorinin gelişmesi ve Çevresel Tasarım Yoluyla Suç Önleme ile ilişkili ilgili ilkelerin olumlu sonuçlar vermeye başlamasıdır (Newman, 1972). Çevresel Tasarım Yoluyla Suç Önleme ve savunulabilir alan çerçevesine dayanarak, bu dönemin ilk aşamalarında birçok önemli ilerleme kaydedilmiştir. Bu ilerlemeler çevre kriminolojisinin teorik ilkelerinin güçlendirilmesine yardımcı olmuştur. Bununla birlikte, uygun maliyetli coğrafi bilgi sistemlerinin (GIS) geliştirilmesi ve suç kayıtlarının dijitalleştirilmesi ve coğrafi kodlanması gibi artan teknolojik gelişmeler suç araştırmacıları tarafından kaydedilen çok sayıda veriyi kullanmalarına olanak tanımıştır (Chainey ve Ratcliffe 2005).

Mimar ve şehir planlamacısı Oscar Newman'ın savunulabilir alan teorisi, suçun önlenmesi ve mahal güvenliği hakkındaki fikirleri kapsamaktadır. Newman, mimari ve çevresel tasarımın suçluluğun artmasında veya azaltılmasında çok önemli bir rol oynadığını savunur (Caves, 2004). Teori 1970'lerin başında gelişti ve 1972'de konuyla ilgili ilk kitabı *Defensible Space*'i yazmıştır. Kitapta New York'ta yapılan ve yüksek katlı konut projelerinde suç oranının daha yüksek olduğuna işaret eden bir çalışma yer alır. Bunun, sakinlerin bu kadar çok insanın işgal ettiği bir alan üzerinde hiçbir kontrol veya kişisel sorumluluk hissetmemelerinden kaynaklandığı sonucuna varmıştır. Newman, çalışması boyunca sosyal

kontrol, suçun önlenmesi ve halk sağlığı konusundaki fikirlerini topluluk tasarımıyla bağlantılı olarak açıklamaya odaklanmıştır. Newman'ın Savunulabilir Alan Yaratmak için Tasarım Kuralları adlı kitabında tanımlandığı gibi savunulabilir alan bina düzeni ve yerleşim planı gibi fiziksel özellikleri sakinlerin güvenliklerini sağlamada kilit aktörler haline gelmelerine olanak tanıyan bir yerleşim ortamıdır" (Sridevi, 2016). Bir konut geliştirme projesinin ancak sakinlerin iyi tasarımıyla tanımlanan bu rolü benimsemeye niyetli olması durumunda savunulabilir olduğunu açıklamaya devam eder: "Bu nedenle savunulabilir alan sosyo fiziksel bir olgudur" der. Hem toplum hem de fiziksel unsurlar başarılı bir savunulabilir alanın parçalarıdır (Pallida, 2016).

Teori, insanların bir topluluğun o parçası için sahiplenme ve sorumluluk duygusu hissettiğinde bir alanın daha güvenli olduğunu savunur. Newman, bir bölgedeki her alan sorumlu bir tarafa ait olduğunda ve bu alanla ilgilenildiğinde "suçlunun çimi kaldırıldığı için izole edildiğini" öne sürer (Newman, 1996). Davetsiz misafir, topluluğun dikkatli olduğunu hissedebilirse, suçunu işlerken kendini daha az güvende hisseder. Buradaki fikir, suç ve suçluluğun çevre tasarımı yoluyla kontrol edilebileceği ve hafifletilebileceğidir (Cassidy, 2013). Bir alanı savunulabilir kılan beş faktör vardır:

- **Bölgesellik:**kişinin evinin kutsal olduğu fikridir.
- **Doğal gözetim:** Bir bölgenin fiziksel özellikleri ile bölge sakinlerinin olup biteni görebilme yeteneği arasındaki bağlantıdır.
- **İmaj:** Fiziksel tasarımın güvenlik hissi verme kapasitesidir.
- **Ortam:** Kolluk kuvvetlerinin karakollarına veya yoğun ticari alana olan mesafe gibi güvenliği etkileyebilecek diğer özelliklerdir.
- **Güvenli Bitişik Alanlar:** Daha etkin güvenlik için, sakinler bitişik alanı tasarlayarak alanı daha iyi gözetleme becerisine sahip olurlar (Marshall, 2022).

Newman'ın 1980 tarihli kitabı İlgi Topluluğu'nda farklı aile türleri için önerilen konut türlerini sunmuştur. Çocuklu ailelere müstakil evlerde ve apartman dairelerinde yaşamalarının uygun olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, eğer daha küçük bir aile ise, kapıcısı olan orta katlı binalarda sorun yoktur. Yaşlıların orta ve yüksek katlı binalarda kapıcı eşliğinde yaşamasını, bazen kapıcısı olmayan bu binaların da yeterli olabileceğini öne sürmüştür. Son olarak, çalışan yetişkinler genellikle konutları bir otel misafiri olarak gördükleri için, kapı görevlisi bulunan orta ve yüksek katlı binaları özellikle tavsiye etmiştir (Newman, 1981).

Newman'ın temel fikirlerinden birçoğu halen dikkate alınmaktadır ve suç ile ev tasarımı arasındaki ilişkiyedir tüm çağdaş yaklaşımlar ve tartışmalar, Newman'ın teorisini kritik bir referans noktası olarak kullanmaktadır. Orijinal teoride 1980'lerde değişiklikler bazı değişiklikler yapılmıştır (Reynald ve Elffers, 2009). Newman'ın temel ilkeleri hala planlamalarda yer almaktadır. Amerika Birleşik Devletleri Konut ve Kentsel Gelişim Bakanlığı tarafından halkın yaşamkalitesini artırmak için "hem kriminolojik bir kavram hem de kanıtlanmış bir strateji" olarak kullanılmaktadır (Newman, 1966).

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Suç coğrafyası, suç ve çevre arasındaki ilişkiyi inceleyen bir kriminoloji dalıdır. Belirli bölgelerin neden diğerlerinden daha yüksek suç oranlarına sahip olduğunu ve bir yerin fiziksel ve sosyal özelliklerinin suç davranışını nasıl etkileyebileceğini inceler. Çevre kriminologları sokakların düzeni, bina türleri, alarm ve kamera gibi güvenlik önlemlerinin varlığı gibi hususları değerlendirirler. Kriminologlar, kötü barınma mekânları ile düşük gelirli bir bölgede yaşamının suç davranışına nasıl katkıda bulunabileceğini araştırırlar. Genel olarak suç coğrafyası, suç faaliyetleri söz konusu olduğunda insanlar ve çevreleri arasındaki karmaşık etkileşimi anlamaya çalışır. Özellikle yeni yerleşim yerlerinde komşuluk ilişkilerini geliştirecek ve gayri resmi gözetim sistemlerine olanak sağlayacak tasarımların hayata geçirilmesi, suça yol açacak şekilde aşırı yoğun yerleşim alanlarının planlanmaması, çok işlevli projelerin hayata geçirilmesi özellikle şehir merkezlerinde tasarımlar yapılması ve potansiyel olarak hedeflenen pek çok lokasyonda kentsel mekânın düşük ölçekli olarak suça izin vermeyecek şekilde yeniden düzenlenmesi, kentlilerin kentsel suçlara karşı bilinçlendirilmesi suç önleme uygulamalarının sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşır. Kentlilerin kaçındığı, korktuğu veya güvensiz olarak tanımladığı yerlerin tespit edilmesi, birçok suç analizine fayda sağlayacak önemli veriler sağlar Çevre okuryazarlığı ve mekân algılama becerileri kişiye suçun mağduru olmaktan korunma, suça bulaşma ve suç olaylarının çözümünde hayati bilgiler sunar.

5.2. Öneriler

Ulaşım aksları ve güzergâhları için yer seçimi gibi şehir merkezlerini ilgilendiren her türlü planlama kararında, toplu taşıma istasyonları ve durakları, yeni yerleşim alanlarının seçimi, dönüşüm ve soylulaştırma projeleri ve alışveriş merkezleri için yer seçimi, mekânların suç durumları araştırılmalıdır. Kentsel tasarım yoluyla suçun önlenmesi yöntemi, sıklıkla başvurulmuş mekânsal çözümlerden biridir. Yüksek ölçekli suç analizlerine göre belirlenen alanlarda suçun azaltılmasına yönelik mekânsal organizasyonların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Kentsel tasarım yoluyla suçun önlenmesi yönteminin başlıca unsurları; önemli mekânların aydınlatmasının değiştirilmesi, güvenlik kabinleri aracılığıyla halk arasında

güvenlik duygusunun oluşturulması, kentte güvenlik kameralarının suça göre konumlandırılması, kentte suça zarar vermeyecek peyzaj düzenlemelerinin yapılmasıdır. Görmeyi ve görülmeyi engellemek, kör noktaları ortadan kaldırmak, kontrollü giriş çıkış düzenlemeleri getirmek, kamusal ve özel alanlar için farklı tasarım stilleri geliştirmek.

KAYNAKÇA

- Aksoy, E. (2017). Geography of crime and its relation to location: The city of Balıkesir (Turkey). *IOP Conf. Series: Materials Science and Engineering* 245. 072012
- Altan, İ. (1993). Mimarlıkta mekân kavramı. *Psikoloji Çalışmaları*, 19, 75-88.
- Aygün Eşitli, E. (2013). Suçların ve cezaların kanuniliği ilkesi, *TBB Dergisi*, (104), 229.
- Bakan, İ., & Kefe, İ. (2012). Kurumsal açıdan algı ve algı yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 19-34.
- Barnett, G.D. and Fitzalan, H. F. (2018). "What Doesn't Work to Reduce Reoffending?". *European Psychologist*, 23(2), 111–129.
- Berald, C.de Quiros. *Modern Theories of Criminality*. Little, Brown. 1911. 10—14.
- Bottoms, A.E. and Wiles, P. (2002) Environmental criminology. In: Maguire, M., Morgan, R. and Reiner, R., Eds., *The Oxford Handbook of Criminology*, Oxford University Press, 620-656
- Brantingham, P.J, Brantingham, P.L. (1991). *Environmental criminology*. Waveland Press.
- Brantingham, P.J. (1995). Criminality of Place: Crime Generators and Crime Attractors, *European Journal of Criminal Policy and Research*, 3, 5-26.
- Burglary”, *Research on the effectiveness of Police Practice in Reducing Residential Burglary Report 3*, Ministry of Justice Publishes, 19-59, 2005.
- Candemir, E. (2002). “Kriminolojide Suç Ekolojisi Kavramı ve Suç Haritalama Metodu”, *Akademik Bakış*, 18, 26-30.
- Carter, R.L, Hill, K.Q. (1980). Area-images and behavior: An alternative perspective for understanding crime. In: Georges-Abeyie DE & KD Harries (Eds.), *Crime: A spatial perspective*.
- Caves, R. W. (2004). *Encyclopedia of the City*. Routledge.
- Chainey, S. and Ratcliffe, J. (2005). *GIS and crime mapping*. John Wiley & Sons, Hoboken.
- Champman, J. (2004). DE-CRIME: Enhancing partnerships working through the internet. *Crime mapping news*, 6(1), 3-4.
- Clarke, K.C. (1997). *Getting started with geographic information systems*. Prentice Hall.
- Clarke, R. (1999). *Hot Products*. Police Research Series. Paper 112. Home Office.
- Clarke, R.V., and Felson, M. (1993). *Advances in Criminological Theory*, (Vol. 5), Routine Activity and Rational Choice. Transaction.

- Cohen, L. H and Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach, *American Sociological Review*.
- Cornish, D. and Clarke, R. (1986). *The reasoning criminal: Rational choice perspectives on offending*, Springer-Verlag.
- Cox, K.R. (1972). *Man, location and behavior: An introduction to human geography*.
- Crime Analysis (2017). *GIS Solutions for Intelligence-Led Policing*.
- Crossman, A. (2019). *Sociology of deviance and crime*. ThoughtCo,
<https://www.thoughtco.com/sociology-of-crime-and-deviance-3026279>
- Demir, E., & Yalçın, H. (2014). Türkiye’de çevre eğitimi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, (2), 7-18.
- Demir, S. & Demir, Y. (2020). Suriyeli ortaokul öğrencilerinin Türk eğitim sistemindeki yaşantılarına ilişkin bir değerlendirme. *Kastamonu Education Journal*, 28(1), 456-467.
- Dönmezer, S. & Erman, S. (1997). *Nazari ve tatbiki ceza hukuku*, C. 1.
- Dönmezer, S. (1994). *Criminology (kriminoloji)*, Beta Publishing.
- Elwood, S. and Leitner, H. (2013). GIS and community-based planning: exploring the diversity of neighborhood perspectives and needs, 25(2), 77-88.
- Felson, M. (1995). Those who discourage crime. In Eck J. E., Weisburd D. (Eds.), *Crime and place. Crime prevention studies* (Vol. 4, pp. 53-66). Criminal Justice Press.
- Fox, B., Farrington, David, P. (2018). What have we learned from offender profiling? A systematic review and meta-analysis of 40 years of research. *Psychological Bulletin*. 144(12), 1247–1274.
- Greene, M., and Greene, R. (2003). Urban Safety in Residential Areas, *4th International Space Syntax Symposium*.
- Guerry, A.M. (1833). *Statistique compare de l’etat de l’instruction et du nomre des crimes*, Paris Essai sur la Statistique Morale de la France.
- Güler, E. (2010). *Bazı Sosyo-Ekonomik ve Coğrafi Faktörlerin İlköğretim Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Mekân Algısına Etkisi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Harvey, S. (2005). *Literature Review: Police Practice in Reducing Residential*
- Huxhold, W.E, and Levinsohn, A.G. (1995). *Managing geographic information system projects*. Oxford
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*, Random House, 39-122.

- Jasper, J. van der Kemp, Peter, J van Koppen (2007). Fine-tuning geographical profiling. *American Journal of Criminal Justice*, 17(2), 347-364.
- Jeffery, C.R. (1971). *Crime prevention through environmental design*. Sage Publications.
- Johnson, M.R. (2004). Using prison gang intelligence from the inside-out. *Crime mapping news*, 6(3), 4-7.
- Kang, S., Wang, D., and Feng, S.(1995). *Dictionary of Criminology*. Lanzhou: Gansu People's Publishing House, 1995.1010, 1118.
- Kaplowitz, M. D. & Levine, R. (2005). How environmental knowledge measures up at a Big Ten university. *Environmental Education Research*, 11(2), 143-160.
- Karatekin, K. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. (Doktora Tezi).
- Ksenija, B., Jelena, M. (2017). Geography of Crime and Geographic Information Systems. *J Forensic Sci & Criminal Inves*, 2(4), 555-591.
- Lander, B. (1954). *Toward an understanding of juvenile delinquency*. Columbia University Press.
- Laverty, I., and MacLaren, P. (2002). Geographic profiling: a new tool for crime analysts. *Crime mapping news*, 4(3), 5-6.
- Lazic, M.(2022). *The Elements of a Crime in the US: What You Need to Know*. Legaljobs. <https://legaljobs.io/blog/elements-of-a-crime>
- Levine, N. (2009). Introduction to the special issues on Bayesian Journey-to-crime modeling. *Journal of investigative psychology & offender profiling*, 6(3), 167-185.
- Liszt, F.V.(1876). *Das Verbrechen als Soziopathologische Erscheinung*. Dresden .1899.58 — 124. Lombroso C. Uomo delinquente. Milan. 210 —266.
- Mayhew, P., Clarke, A., Sturman, J. M. and Hough, R.G. (1976). Crime as opportunity. *Home Office Research Study* No. 34.
- McBeth, W. & Volk, T. L. (2010). The national environmental literacy project: A baseline study of middle grade students in the United States. *Journal of Environmental Education*, 41(1), 55-67.
- Montesquieu. *The Spirit of the Discourse*. (translated by Zhang Yanshen). Beijing: Business Press, 1982, (6)(1st edition):80-85.
- Morris, T. (1957). Some ecological studies of the 19th century. In: Voss HL & Petersen DM (Eds.), *Ecology, crime and delinquency*.

- Neuman, W.L. (1997). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. 3rd Edition, Allyn and Bacon.
- Newman, O. (1966). *Creating Defensible Space*. DIANE Publishing.
- Newman, O. (1972). *Defensible space; crime prevention through urban design*. Macmillan.
- Newman, O. (1980). *Community of interest*. Garden City, Anchor Press/Doubleday.
- Newman, O. (1981). *Community of interest*. Anchor Books.
- Öcal, A. (2007). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde 6. Sınıf Öğrencilerinin Mekânsal Biliş Becerilerinin İncelenmesi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pallida, S. (2016). *Governance of security and ignored insecurities in contemporary Europe*. Routledge.
- Qiang, L. (2002). *Summary of American Criminology Research*. Beijing: People's Republic of China Ann University Press, 1-38.
- Quetelet, M.A. (1831). *Research on the propensity form crime at different ages*. Chincinnati Anderson.
- Ramsland, K. (2015). *Geographic Profiling*. Crime Library.
- Ratcliffe, J. (2002). Damned if you don't, damned if you do: crime mapping and its implications in the real world. *Policing and Society*, 12(3), 211–225.
- Reynald, D.M. and Elffers, H. (2009). The future of Newman's defensible space theory: Linking defensible space and the routine activities of place. *European Journal of Criminology*, 6(1), 25-46.
- Richard, N. K. (2009). *Applied criminal psychology: a guide to forensic behavioral sciences*, Charles C Thomas Publisher.
- Rockcastle, V. (1989). Environmental literacy; Philosophy, content and strategies. *Nature Study*, 43(1–2), 8–9, 22.
- Rossmo, D.K. (1995). Place, space and police investigations: hunting serial violent criminals. In: Eck J.E, I Weisburd D (Eds.), *Crime and place, Crime prevention studies*.
- Rossmo, D.K. (2012) Recent developments in geographic profiling. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 6(2): 144-150.
- Roth, C. E. (1968). *Curriculum overview for developing environmentally literate citizens*. ERIC Reproduction Service No. ED032982, Pages: 23

- Roth, C. E. (1992). *Environmental literacy: its roots, evolution and directions in the 1990s*. ERIC Clearinghouse for Science, Mathematics, and Environmental Education, Columbus.
- Schneider, H. J. (1987). *Kriminologie*.
- Scott, D. (2019). *What is crime?* Open University, <https://www.open.edu/openlearn/society-politics-law/criminology/what-crime>
- Selanik-Ay, T. & Yavuz, Ü. (2016). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde okuryazarlık becerilerini kazandırmaya yönelik gerçekleştirdikleri uygulamalar. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 6(2), 31-63
- Shaw, C. R., Zorbough, F.M., McKay, H.D, Cottrell, L. S. (1929). *Delinquency areas*. University of Chicago Press.
- Sherman, L.W (1995). Hot spots of crime and criminal careers of places. In: Eck, J.E & Weisburd, D. (Eds.), *Crime and Place, Criminal Justice Press*, p.35-52.
- Sorensen, D.W.M. (2005) *The journey to Danish residential burglary: distributions and correlates of crime trips made by convicted Danish offenders*. Ministry of Justice.
- Sözüer, A. (2015). *Ceza Hukuku Uygulama Rehberine Giriş ve Pratik Çalışma* Notu Prof. Dr. Adem Sözüer
- Sridevi, R. (2016). *A Measure of Community: Public Open Space and Sustainable Development Goal 11.7*. Ph.D. Notion Press. p. 176.
- Sur, E. (2022). Okuryazarlık kavramı ve Türkiye'deki okuryazarlık araştırmaları üzerine bir inceleme. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 445-467.
- Sutherland, E.H. (1947). *Principles of Criminology*. Philadelphia: J.B. Lippincott Company. 206—254.
- Turvey, B.E. (2011-03-09). *Criminal profiling: An introduction to behavioral evidence analysis*. Academic Press. ISBN 978-0-12-385244-1.
- Vann, I.B., Garson, G. D. (2003). *Crime mapping: new tools for law enforcement*. Peter Lang Publishing.
- Vargas J. (2023). The impact of socioeconomic factors on crime rates. *Addict Criminal*. 6(4), 161.
- Weisburd, D., McEwen, J.T. (1997). *Crime mapping and crime prevention*. Criminal Justice Press.
- Wonser, R. and Boyns, D. (2016). The caped crusader what batman films tell us about crime and deviance. *Cinematic Sociology: Social Life in Film*, 214-27

Zongxian, W. (1997). History of western criminology. *Beijing: Police Officer Education Publishing House Society*, 141-143.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Kübra YILMAZ

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Akdeniz Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğrenimi : Akdeniz Üniversitesi - Eğitim Bilimleri Enstitüsü

İş Deneyimi

Stajlar : Fatih Ortaokulu / Antalya

Çalıştığı Kurumlar : Ünsal İlkokulu (2020 Ekim-2021 Haziran) – Yenimahalle
İlkokulu (2021 Eylül-2022 Nisan) – Hayat Bilimi Özel Öğretim
Kursu (2022 Temmuz-2024 Haziran) – Okyanus Koleji Lara
Kampüsü Ortaokulu (2024-)

İNTİHAL RAPORU

COĞRAFYA TEZ -SUÇ VE COĞRAFYA (2).pdf

ORJİNALLİK RAPORU

% 14	% 14	% 8	% 9
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	% 3
2	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
4	www.greelane.com İnternet Kaynağı	% 1
5	juniperpublishers.com İnternet Kaynağı	% 1
6	Submitted to Newman College Öğrenci Ödevi	<% 1
7	Submitted to National University of Public Service - Institue for Research and Development on State and Governance Öğrenci Ödevi	<% 1
8	Submitted to University College London Öğrenci Ödevi	<% 1

Submitted to University of Cambridge

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumunyıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Kübra YILMAZ